

Arvokas arki

-runokirjan taiton suunnittelu ja toteutus

Sirpa Blom | KVG9SA | opinnäytetyö | 2013

kuva: MorgueFile

ARVOKAS ARKI

-runokirjan taiton suunnittelu ja toteutus

TEKIJÄ: Sirpa Blom

Koulutusala Kulttuuri	
Koulutusohjelma Viestinnän koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Sirpa Blom	
Työn nimi Arvokas arki -runokirjan taiton suunnittelu ja toteutus	
Päiväys 6.2.2013	Sivumäärä/Liitteet 62/2
Ohjaaja(t) Riitta Junnila-Savolainen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Riitta Pakarinen	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön aiheena on Arvokas arki -runokirjan taiton suunnittelu ja toteutus. Kirjan runot ovat syntyneet sosiaalityön arjesta ja asiakkaiden elämästä. Runojen avulla tehdään näkyväksi jokapäiväisessä arjessa piiloon jäävä arvokas, hyvä ja merkityksellinen, jotka meistä jokaisesta löytyvät.</p> <p>Runokirjan valmistumisprosessin strategiana toimi kriittisrealistisen evaluaatio. Hermeneuttinen tulkinta auttoi runojen sisältöjen analysoinnissa sekä kontekstin ymmärtämisessä. Runojen tulkinta käsitti useita lukukertoja. Jokaisella lukukerralla runoista avautui edellisiin kertoihin verrattuna uudenlainen mielikuva. Runojen lukeminen päätettiin siihen kertaan, jolloin se sai lukijassa aikaan voimaantumisen kokemuksia. Syntyneiden mielikuvien pohjalta valikoituivat runokirjan kuvat, typografia, taitto sekä paperivalinnat.</p> <p>Menetelmien lisäksi opinnäytetyössä on kuvattu runokirjan valmistumisen käytäntö sisältäen kuvituksen suunnittelun, kirjan taiton sekä painatuksen. Menetelmät ja käytäntö kulkevat työssä rinnakkain alusta loppuun saakka.</p>	
Avainsanat Graafinen suunnittelu, taitto, kuvankäsittely, runot, sosiaaliala, kriittisrealistinen evaluaatio, hermeneuttinen menetelmä, voimaantuminen	

Field of Study Culture			
Degree Programme Degree Programme in Graphic Design			
Author(s) Sirpa Blom			
Title of Thesis "Valuable everyday life" – layout design of a poetry book			
Date	6.2.2013	Pages/Appendices	62/2
Supervisor(s) Riitta Junnila-Savolainen			
Client Organisation /Partners The East Finland Social and Welfare Centre of Expertise, Riitta Pakarinen			
<p>Abstract</p> <p>The subject of the thesis is to design and create the visual appearance and layout for the "Valuable everyday life" poetry book. The book's poems were born from the everyday life and lives of clients in social services. The poems made visible the valuable, good and meaningful that is hiding in everyday life and can be found in each of us.</p> <p>The strategy of the book graduation was the method of the realistic evaluation. The poems were analyzed by the method of hermeneutical means. The interpretation of the poems included several times of reading. Each poem was read until the reader was seized by an empowering experience.</p> <p>The illustration, typography, layout and paper of the book were chosen by mental images. Theory, methodology and practice work go side by side from the beginning to the end.</p>			
<p>Keywords Graphic design, layout, image editing, poems, social, realistic evaluation, hermeneutical method, empowerment</p>			

Sisältö

1. Lähtökohdat runokirjan julkaisemiselle	6	6. Runokirjan taitto	41
1.1 Käsitteitä	6	6.1 Typografia	41
1.2 Runot ja runoilija	7	6.2 Sivujen taitto	43
1.3 Päätös runojen julkaisemisesta	7	6.3 Kannen taitto	47
1.4 Runot voimaannuttajina	7	6.4 Kuvankäsittely	50
1.5 Menetelmillä mielikuvia visualisointiin	8		
1.6 Arvokkaan arjen toteuttamisen resurssit	9	7. Runokirjan painatus	52
		7.1 Paperivalinnat ja sidosasu	52
2. Voimaannuttavat runot	11	7.2 Kirjapainon valinta	53
2.1 Voimaantumisen käsite	11	7.3 Kirjan painatusprosessi	53
2.2 Voimaantumisen taustavaikuttajat	12	7.4 Uunituore painotuote käsissäni	54
2.3 Sosiaalisesti kestävä kehitys auttaa voimaantumista	12		
2.4 Miten minä koen voimaantumisen	13	8. Kustannussopimus ja markkinointi	55
3. Menetelmät avaavat runojen sisällöt	14	9. Loppupohdintaa prosessista eräänä sunnuntai-iltana	56
3.1 Jokainen ihminen on runon arvoinen	14		
3.2 Kriittisrealistinen evaluaatio ohjaa lopputulokseen	15	Runot	58
3.3 Runojen tulkintaa hermeneutiikan keinoin	17	Kuvat ja kuvat	59
		Lähteet	61
4. Aineistoon perehtyminen	19	Liitteet	
4.1 Runojen valinta	19	liite 1 Arvokas arki -runokirjan mainos Talentia-lehdessä	
4.2 Runojen analysointi	20	liite 2 Riitta Pakarisen haastattelu Savon Sanomissa	
4.3 Runojen ryhmittely	29		
5. Runokirjan kuvituksen suunnittelu	34		
5.1 Tutustuminen runokirjojen ilmeisiin ja kuvituksiin	35		
5.2 Oma työskentelytapani	39		
5.3 Arvokkaan arjen kuvitus	39		

1. Lähtökohdat runokirjan julkaisemiselle

1.1 Käsitteitä

Olen avannut tähän alkuun muutamia raportissa esiintyviä käsitteitä.

Anfangi

Suurikokoinen alkukirjain kappaleen alussa.

Artefakti

Ihmisen tekemä esine, luomus tai taideteos.

Auditiivinen

Kuuloon ja ääneen perustuva.

Empatiakyky

Kyky asettaa itsensä toisen henkilön asemaan sekä ymmärtää toisen tunteita.

Intuitio

Mieli tarjoaa vaistonomaisesti näkemyksen tai ratkaisun ongelmaan, jota henkilö koettaa ratkoa. (Hyväterveys.)

Reflektointi

Miettiä ja pohtia uusia oivalluksia sekä tekemistä. (Kuivalahti.)

Sensomotorinen

Ympäristön ja kehon aistiminen liikkeen muodossa.

Sosiokulttuuri

Se kulttuurinen ympäristö, jossa henkilö elää. Kulttuuri käsittää tavat ja käytännöt toimia arkipäivän tilanteissa.

Tunneäly

Tunneällyn avulla ihminen tunnistaa, ilmaisee ja käyttää tunteita erilaisissa tilanteissa sekä ymmärtää toisten tunteita. (Internetix opinnot.)

1.2 Runot ja runoilija

Arvokas arki -runokirjan tarinat kumpuavat suoraan sosiaalialan käytännön työstä. Ne ovat syntyneet sosiaalityön arjesta ja asiakkaiden elämästä. Niissä kerrotaan sosiaalialan ammattilaisten, asiakkaiden sekä heidän läheistensä syvistä tuntemuksista elämän eri tilanteissa.

Myös runojen julkaisutarve on tullut sosiaalityön kentältä. Pitkän linjan sosiaalityöntekijä Riitta Pakarinen on saanut hyvää palautetta kirjoittamistaan sosiaalityön arkea käsittelevistä runoista. Hän on esittänyt toiveen runojen julkaisemisen auttamiseksi Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuselle (ISO), jossa työskentelen johdon assistenttina. Luettuani Riitan runoja koin ne hyvin vaikuttavina ja ne jäivät mieleeni hautumaan.

1.3 Päätös runojen julkaisemisesta

Luettuani runot uudelleen ja keskusteltuani niistä esimieheni kanssa päätimme ehdottaa Pakariselle runojen julkaisemista osana opinnäytetyötäni. Opinnäytetyön teon aloitin suunnittelemalla runokirjaan mallisivut kahden runon osalta. Aivan alussa ei ollut vielä selvillä julkaistaanko runokokoelma painettuna kirjana, sähköisesti luettavana julkaisu-

na vai molempina. Mallisivut tehtyäni ja työskentelyn edetessä vahvistui kuitenkin koko ajan käsitys siitä, että runot tarvitsevat ympärilleen fyysistä, kosketeltavaa paperia. Painetusta julkaisusta voidaan tarvittaessa ja niin halutessa toteuttaa myös sähköinen runokirja esimerkiksi iPad-julkaisuna.

Syksyn 2012 aikana varmistui, että ISO julkaisee kirjasta ensimmäisenä painoksena 300 kappaleen erän. Lisäpainatusten tarve selviää kirjan julkaisun jälkeen tapahtuvan markkinoinnin yhteydessä.

Poiketen aiemmin tekemistäni graafisen viestinnän töistä, on tässä projektissa tavoitteenani kehittää ammattitaitoani syventymällä teorioihin ja menetelmiin. On todella mielenkiintoista nähdä miten teoriat ja menetelmät toteutuvat käytännössä. Hektisessä työelämässä ei yleensä ole tarpeeksi aikaa taustatyön tekemiselle, vaan konkreettiset työn tulokset on saatava valmiiksi tiukkojen aikataulujen puitteissa.

1.4 Runot voimaannuttajina

Taiteen ja kulttuurin voimaannuttavat menetelmät ovat aina kiehtoneet minua. Taide- ja sosiaalikasvattaja Miina Savolainen kirjoittaa voimauttavan valokuvan auttavan kohtaamaan läheisiä, työtovereita tai asiakkaita (Savolainen 2008, 196). Uskon

runoilla olevan vastaavanlaista voimaannuttavaa vaikutusta. Runojen avulla voidaan tehdä näkyväksi jokapäiväisessä arjessa piiloon jäävä arvokas, hyvä ja merkityksellinen, jota meistä jokaisesta löytyy, sosiaalisesta ja yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta.

Sosiaalialan työtä yli 15 vuotta läheltä seuranneena, ja itsekkin alalla työskennelleenä, olen kokenut tämän arvokkuuden useasti unohtuvan tai olevan piilossa jossain toimeentulotukijonon, kuntien budjettisäästöjen ja erilaisten asiakastilastojen varjossa. Nyt on korkea aika nostaa arvokas arki esille ja antaa ääni niille, joiden ääntä ei yleensä kuulla. Kokemukseni sosiaaliviraston työstä auttaa minua kokoamaan runojen ydinviestit ja luomaan niihin visuaalisin keinoin oikeanlaista tunnelmaa.

Tämän julkaisun runojen uskon antavan voimaantumisen tunteita ja kokemuksia niin sosiaalialan työntekijöille kuin heidän asiakkailleenkin sekä kaikille muillekin, jotka runoja lukevat. Jokainen meistä tulkitsee runot omien henkilökohtaisten kokemustensa pohjalta. Jokaisen tulkinta on ainutlaatuinen ja arvokas.

1.5 Menetelmillä mielikuvia visualisointiin

Valittujen runojen sisällöt analysoin kuvituksen tuottamista ja toteuttamista sekä taittotyölin valin-

taa varten. Runokirjan taiton suunnittelussa hyödynnän kriittisrealistisen evaluaation menetelmää, joka sopii strategiana hyvin runojen luomien mielikuvien visualisoinnin hahmottamiseen. Hermeneuttinen tulkinta taas auttaa runojen sisältöjen analysoinnissa sekä niiden kontekstin ymmärtämisessä. Tiedonmuodostusprosessissa lähtökohtana on esiymmärrys, joka muuttuu ja korjautuu ymmärtämisen ja tulkinnan edetessä. Se ei kuitenkaan muutu täysin, vaan säilyttää kosketuksen aikaisempaan. (Anttila 2006, 455–456.)

Tarkastelen jokaista runoa yksityiskohtaisesti omana tarinana, jolloin ymmärrys tarinasta, sen henkilöstä sekä siihen liittyvästä kontekstista syvenee joka kerralla. Samoin tarkastelen koko runokokoelmaa kokonaisuutena, ja myös ymmärrys siitä syvenee joka kerralla. Sisältöä analysoidessani luen jokaisen runon läpi useita peräkkäisiä kertoja. Jokaisella lukukerralla runosta avautuu edellisiin kertoihin verrattuna uudenlainen, aikaisempaa syvempi mielikuva. Päätän runojen lukemisen siihen kertaan, jolloin kyseinen runo saa minussa aikaan voimaannuttavan kokemuksen.

Olen avannut tähän raporttiin muutaman runon osalta kokemani mielikuvat jokaiselta lukukerralta voimaannuttavaan kokemukseen saakka. Peilaan runojen tekstejä myös omaan elämään. Pohdinta avaa silmät sille, miten kiitollinen voin olla siitä, että voin itse päättää monista omista ja itselle-

ni tärkeistä asioista. Saan samalla voimaa uskoa omiin mahdollisuuksiini oman elämäni vaikuttajana ja omien haaveideni toteuttajana.

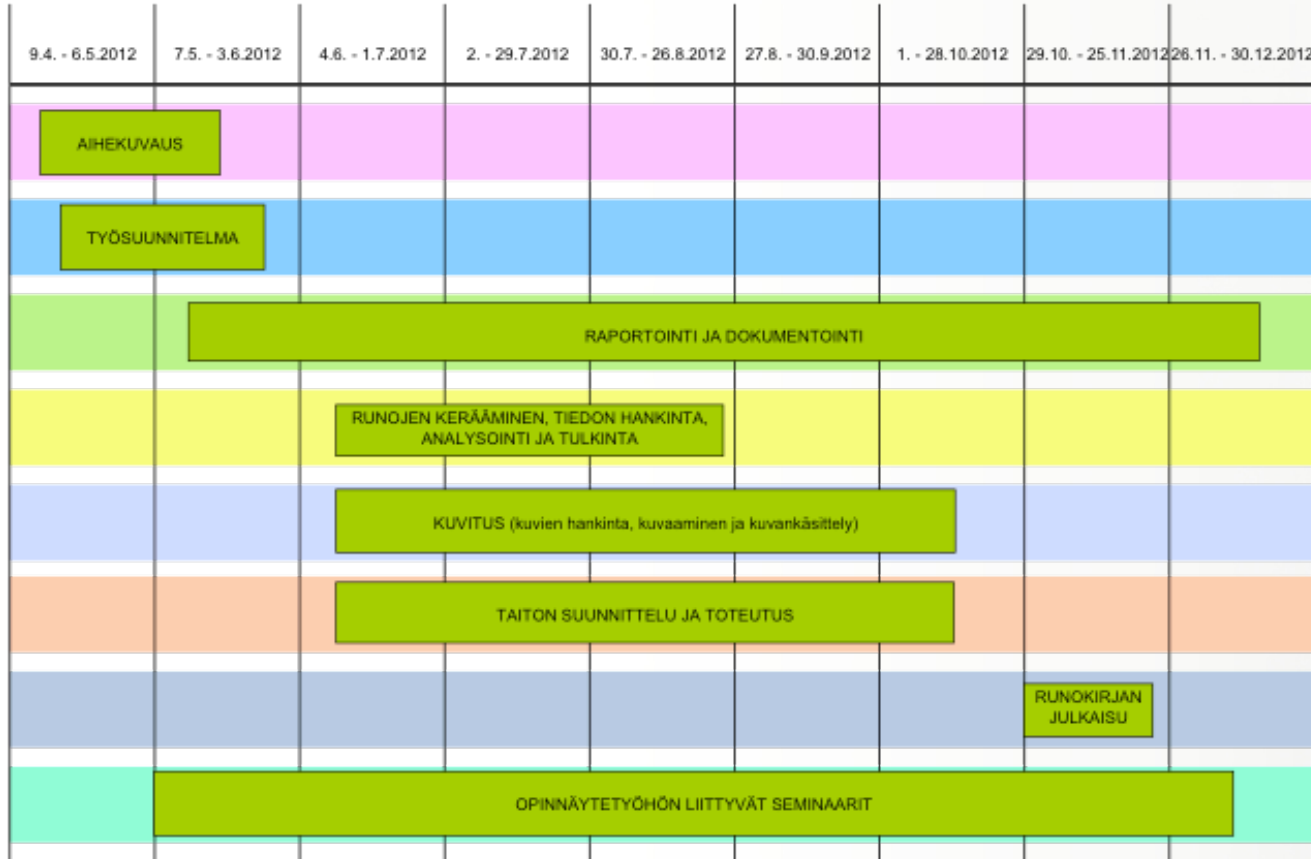
Kaikki runot olen ryhmitellyt luomien mielikuvien mukaisesti ryhmiin, joihin palaan myöhemmin kohdassa 4.3 Runojen ryhmittely.

1.6 Arvokkaan arjen toteuttamisen resurssit

Runokirjan toimeksiantajana on Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Toteutan oman osuuteni projektista ISON työntekijänä. Toimituksellinen yhteistyöhön osallistuu ISON johtaja Tarja Kauppila. Hänen kanssaan olemme valinneet julkaistavat runot, määritelleet käytettävissä olevat resurssit sekä suunnitelleet kirjan julkaisuaikataulun. ISO on tehnyt runoilijan kanssa kustannussopimuksen, jossa on sovittu julkaisun toteuttamisen oikeuksista ja vastuista. Myös minä olen tehnyt ISON kanssa kustannussopimuksen vaikkakin teen oman osuuteni kirjan julkaisusta ISON työntekijänä. Tarvittavat resurssit (työtilat, laitteet, ohjelmat ja yhteistyöverkosto) löytyvät työnantajan puolesta. Oppilaitokselta saan ohjausta opintoihini liittyen. Opinnäytetyön toteutusaika on 9.4.-31.12.2012 (kuvio 1).

Riitta Pakarisen kanssa on jo aiemmin keskusteltu hänen vaateistaan julkaisun suhteen. Hänellä ei ole mitään vaatimuksia uutta teosta koskien. Hän on toivonut, että voi julkaista teoksessa olevia yksittäisiä runoja esimerkiksi sanoma- tai muissa lehdissä sekä antaa runoja luettavaksi eri tilaisuuksissa. Tälle ei ole mitään estettä, sillä ISolla tulee olemaan tekijänoikeus runojulkaisuun, ja runoilijalla säilyy omistusoikeus yksittäisiin teksteihin. Laki tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin määrittelee, että kokoomateoksen tekijällä on tekijänoikeus tekemäänsä teokseen, mutta hänen oikeutensa ei rajoita oikeutta ensiksi mainittuihin teoksiin. (L1961/404, § 5.)

Arvokas arki -runokirja
Opinnäytetyö 2012

KUVIO 1. Arvokas arki -runokirjan ja opinnäytetyön toteutusaikataulu.

2. Voimaannuttavat runot

Arvokas arki -runokirjan punaisena lankana on jokaisen ihmisen arvokkuus, arvo ihmisenä. Ihmisarvo on ihmisoikeuksien perusta ja jokaisella ihmisellä on oikeus arvokkaaseen elämään (Ulkoasiainministeriö, ihmisoikeudet). Usein kuitenkin määrittelemme kullekin ihmiselle hänen paikkansa ja osansa yhteiskunnassa ilman mitään kosketusta tämän kyseisen henkilön elämään. Tässä runokirjassa kuvat auttavat kokoamaan tekstien ydinviestin, ihmisten arvokkaan arjen – meille jokaiselle henkilökohtaisen.

2.1 Voimaantumisen käsite

Voimaantuminen lähtee meistä jokaisesta itsestämme ja se on yhteydessä ihmisen omaan haluun ja omiin päämääriin. Myös luottamus omiin mahdollisuuksiin sekä näkemyksiin itsestään ja omasta tehokkuudesta vaikuttavat ihmisen voimaantumisen kokemukseen. Voimaantumiseen vaikuttavat myös toiset ihmiset, vaikka se onkin henkilökohtainen prosessi. (Siitonen 1999, 117.)

Runokirjan kyseessä ollessa sosiaalinen kanssakäyminen ja dialogi tapahtuu runojen välityksellä. Lukija peilaa näkemystä itsestään ja omaa tehokkuuttaan runojen henkilöiden tarinoiden kautta. Voimaantumisen mahdollistuminen vaatii lukijalta nöyrää mieltä sekä herkkyyttä runojen henkilöiden äänen kuulemiselle. (Siitonen 1999, 117.)

Lukija kokee runot omien henkilökohtaisten kokemuksiensa pohjalta, joten jokaisen kokemus ja tulkinta on ainutlaatuinen. Runojen voimaannuttava vaikutus lähtee jokaisen ihmisen sisältä kasvavasta voimantunteesta. Juha Siitosen mukaan useissa voimaantumista käsittelevissä tutkimuksissa esiintyy ajatus, joka voidaan tiivistetysti esittää seuraavasti:

Voimaa ei voi antaa toiselle: voimaantuminen on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi. (Siitonen 1999, 117.)

2.2 Voimaantumisen taustavaikuttajat

Sisäinen voimantunne ja siitä kasvava voimaantuminen tarvitsevat kasvaakseen arvostusta, luottamusta ja kunnioitusta. Meistä jokainen arvioi jatkuvasti itseään suhteessa ympäristöönsä. Pohdimme mitä muut meistä ajattelevat, hyväksyvätkö he meidät sellaisina kuin olemme, ja olemmeko toimineet oikein tekemiemme asioiden ja päätösten suhteen. Arvostuksen kokemisen ja voimaantumisen välillä on selvä yhteys. Arvostuksen menettämisen pelko voi olla niin suuri, että ihminen tulee epätoivoiseksi ja voimattomaksi. (Ojanen 1966, 214.)

Luottamuksellinen ja turvallinen ilmapiiri lisäävät ihmisen itsensä arvostamista sekä positiivista asennetta. Voimaantumisen erittäin tärkeää luottamus itseensä ja ympäristöönsä sekä usko tulevaisuuteen ja omiin selviytymisen mahdollisuuksiinsa. Oman arvomaailman ja päämäärien kriittinen tutkiskelu auttaa paremmin ymmärtämään itseään suhteessa ympäristöönsä. (Siitonen 2000.)

Toisten ihmisten arvostus ja kunnioitus ovat jo ihmisoikeuksien perustana. Meidän tulee kunnioittaa jokaisen ihmisen oikeuksia, vapauksia, vakaumuksia, käsityksiä, uskoa, elämää sekä ihmisarvoa (Turunen 1997, 213). Vaatii siis melkoisesti tunneälyä ja empatiakykyä, että osaamme tunnistaa ja ilmaista omia sekä kohtaamiemme ihmisten tunteita elämän eri tilanteissa. Oman tunneälymme kehittymiseen uskon olevan suuren vaikutuksen sillä miten meitä itseämme on arvostettu ja kunnioitettu.

2.3 Sosiaalisesti kestävä kehitys auttaa voimaantumista

Perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittava yhteiskunta edesauttaa kestävä kehityksen toteutumista ja siirtymistä sukupolvelta toiselle. Ihmisten voimaantumisen kannalta on tärkeää, että he voivat elää oikeudenmukaisessa ja osallisuutta vahvistavassa yhteiskunnassa. (Pohjola & Särkelä 2011, 13.)

Toteutettavan runojulkaisun avulla voidaan parantaa ihmisten mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämäänsä voimaantumisen avulla. Näin ollen julkaisu tukee hyvin sosiaalisen kestävyuden kehitystä. Sosiaali- ja terveysministeriön strategian (Sosiaalisesti kestävä Suomi 2011) mukaan sosiaalisesti kestävä yhteiskunta kohtelee kaikkia yhteiskunnan jäseniä reilusti, vahvistaa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä, tukee terveyttä ja toimintakykyä sekä antaa tarvittavan turvan ja palvelut. (Pohjola & Särkelä 2011, 14.)

Toivon tämän julkaisu auttavan meitä näkemään ja kokemaan aiempaa paremmin eri sosiokulttuurin edustajien ajatuksia ja kokemuksia heidän omasta asemastaan yhteiskunnassa. Professori Pentti Arajärven listaamat kestävä kehityksen ulottuvuudet nousevat hyvin esille kirjan runojen teksteissä. Valitettavan usein runojen henkilöiden kokemukset seuraavista perus- ja ihmisoikeuksiin perustuvista kestävä kehityksen ulottuvuuksista olivat joko puutteellisia tai ne eivät toteutuneet lainkaan:

1. Kestävyys edellyttää ihmisarvon kunnioittamista.
2. Kestävyys ei voi olla luontoa tai ympäristöä tuhoavaa.
3. Yksilöitä on kohdeltava yhdenvertaisesti ja oikeudenmukaisesti.
4. Kestävyyden edellytyksenä on yksilönvapaus.
(Arajärvi 2011, 93.)

2.4 Miten minä koen voimaantumisen

Kuten aiemmin mainitsin peilaamme itseämme ja tekemisiämme jatkuvasti ympäristöömme. Kokemamme hyväksyntä ja onnistumiset kasvattavat sisäistä voimantunnettamme. Mikäli olemme kokeneet elämän suurissa asioissa ja päätöksissämme pääasiassa hyväksyntää, on meillä sisällämme varastossa paljon tiedostamatonta voimaa.

Minulle elämäni kokemukset ja niistä selviämiset ovat antaneet tietynlaisen varmuuden siitä, että jatkossakin selviän eteeni tulevista haasteista ja koettelemuksista. Olen opetellut ymmärtämään ja käsittelemään asioita pienempinä osina suurempaa kokonaisuutta. Hyväksymällä itseni sellaisena kuin olen sekä olemalla itselleni armollinen, on arkielämäni huomattavasti helpompaa ja kokemukseni myönteisempiä. Ehkä myös se, että nautin hyvin pienistä ja arkisista asioista ympärilläni sekä

kiinnitän aiempaa enemmän huomiota ympärilläni olevaan kauneuteen, edesauttaa sisäisen voimantunteen säilyttämisessä.

Sisälläni oleva voima antaa minulle hyvät resurssit voimaantumisen saavuttamiseksi niin tarvittaessa. Toisinaan koen voimaantumista, joka on oikeastaan tunne siitä, että asiat ovat hyvin, niin minulla kuin läheisilläni. Se on tietynlaista varmistumista siitä, että elämän suunta on oikea. Vastoinkäymisiä kohdatessani voimaantuminen ei tule hetkessä, vaan sen työstäminen vaatii aikaa ja itsetutkiskelua, joskus myös kokemusten jakamista ja ajatusten peilaamista toisten henkilöiden kanssa. Luottamus ja usko itseeni edesauttaa voimaantumista kasvaamaan – ja minua saavuttamaan tunnelin päässä näkyvän valon vastoinkäymisiä kohdatessani.

3. Menetelmät avaavat runojen sisällöt

Koska runonkirjan tekstit ovat lyhyitä, vaikuttavat kuvitus ja typografia suuresti teoksen lopulliseen visuaaliseen ilmeeseen. Tämän aikaansaamiseksi täytyy runomateriaaliin perehtyä syvällisesti. Jokainen runo luetaan useaan otteeseen ja niitä tarkastellaan kutakin yksityiskohtaisesti omana tarinana. Ymmärrys tarinasta, sen henkilöstä sekä siihen liittyvästä kontekstista syvenee jokaisella lukukerralla. Samoin tarkastellaan koko runokokoelmaa yhtenäisenä kokonaisuutena, ja myös ymmärrys siitä syvenee luettaessa runoja useaan kertaan.

3.1 Jokainen ihminen on runon arvoinen

Runokirja nostaa esille eri yhteiskuntaluokkien edustajien kokemuksia arjesta. Samaan tilanteeseen antavat oman näkökulmansa ihmiset, jotka niin sosiokulttuurisesti kuin fyysisestikin asettuvat eri puolille pöytää. Yhteiskuntaluokkien epätasa-arvo näkyy selkeästi. Myös yhteiskuntaluokan vaihtuminen elämäntilanteiden ja tulotasojen muuttumisen myötä on kuvattu hyvin. Nämä useasta eri lähtökohdasta saman asian kohtaavat henkilöt

luovat tarinoihin mielenkiintoista kerroksellisuutta, sekä koskettavat ja antavat ajattelemisen aihetta meille jokaiselle.

Minun tehtäväni on antaa näille suorille ja koskettaville, joskus karuillekin, sydämestä kumpuaville sanoille niiden arvoiset kehykset visuaalisen ilmeen ja taiton avulla. Tässä työssä pystyn hyödyntämään monipuolisesti graafisen alan osaamistani. Runokirjoissa kuvituksen rooli korostuu, koska tekstit ovat lyhyitä. Jokainen teksti on kuvattava sen tarinaa tukevalla ja siihen lisää ulottuvuutta antavalla tavalla. Kuvitusosion kautta opin paljon uutta tekstin ja kuvan yhteydestä ja vuorovaikutuksesta. Runojen vaikuttavat tekstit auttavat myös näkemään ympärillä olevaa maailmaa useasta eri näkökulmista. Työelämässäni olen tehnyt runsaasti taittotöitä, mutta en ole koskaan tehnyt kirjataittoa. Sen tekniikan oppiminen on yksi mielenkiintoinen ammatillisen kehittymisen osa-alue tässä projektissa.

Toivon tämän runokirjan tarjoavan voimaannuttavia kokemuksia varsinkin sosiaalialan ammattilaisille heidän arvokkaassa työssään. Myös henkilöiden, jotka ovat jossain elämänsä vaiheessa

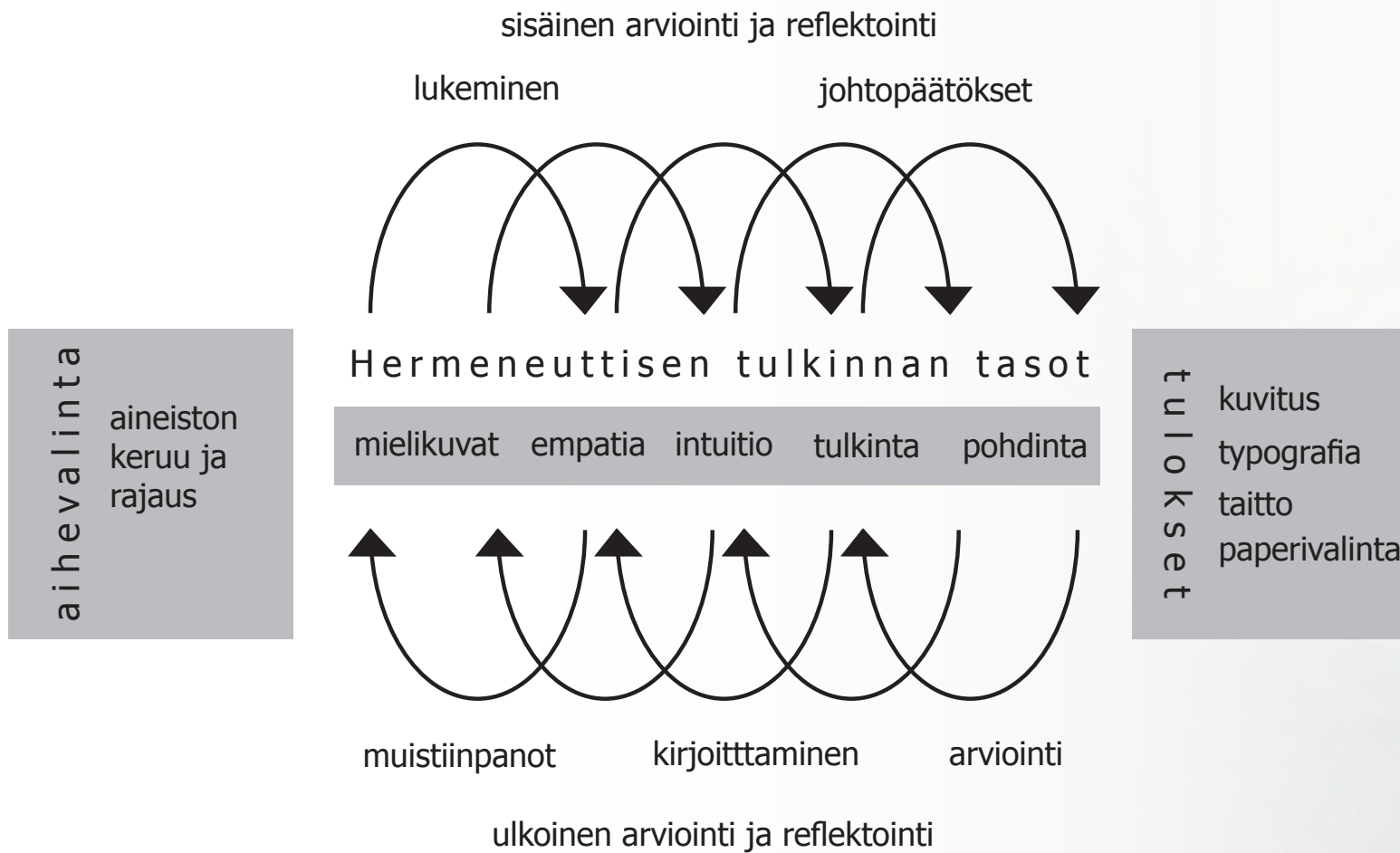
tarvinneet auttajaksi sosiaalipalveluja, toivon tämän teoksen kautta löytävän arkensa arvokkuuden – edes hetkittäin.

3.2 Kriittisrealistinen evaluaatio ohjaa lopputulokseen

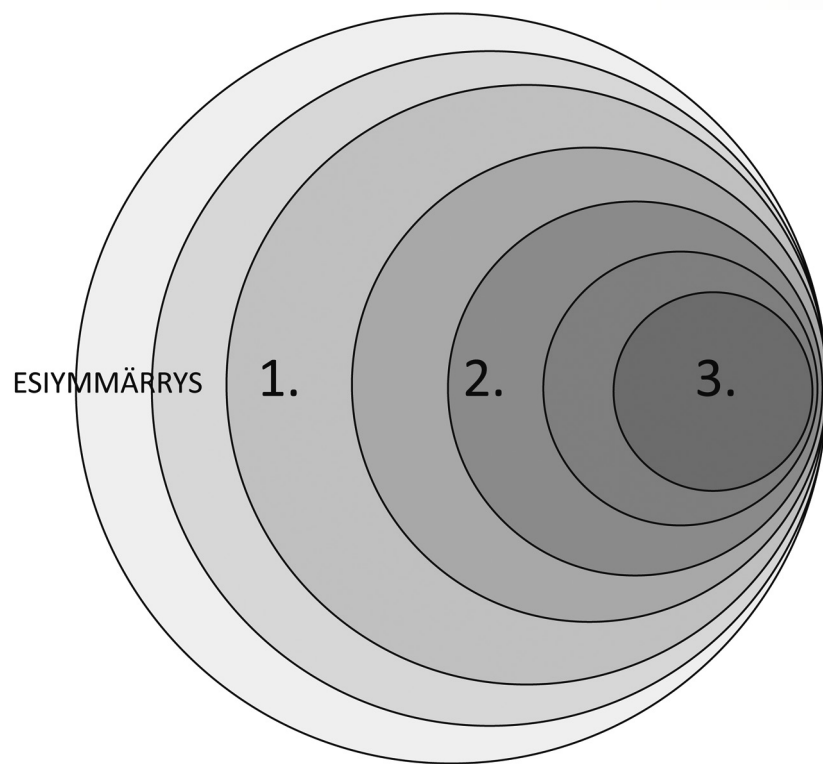
Kuviossa 2 on kuvattu runokirjan valmistumisprosessia. Aiheenalinnan jälkeen kerätään aineistoa, tässä tapauksessa runoja. Runojen määrä rajataan kirjan sivumäärään sopivaksi. Tämän jälkeen jokainen runo käsitellään omana tarinanaan ja niiden tulkinnassa edetään eteenpäin vaihe vaiheelta hermeneuttisen kehän menetelmällä. Analyysin hermeneuttinen kehä on kuvattu yksityiskohtaisemmin kuviossa 3. Useamman lukukerran jälkeen aineisto alkaa kertoa omaa tarinaansa ja tekstit saavat syvyyttä ja lisäulottuvuutta. Aineiston synnyttämät mielikuvat kirjataan ylös, ja näiden muistiinpanojen pohjalta syntyvät runojen analysoinnit. Lähes jokaisen runon kohdalla syntyy melko pian intuitio siitä, minkä tyyllisillä kuvilla sitä voi kuvata ja miten sen tulkintaa voi vahvistaa visuaalisin keinoin. Runot synnyttävät erilaisia mielikuvia sekä empatian tunteita runojen henkilöitä kohtaan. Nämä tarinoiden hahmottamat mielikuvat ohjaavat kuvituksen ja taiton luomisprosessia. (Anttila 2006, 280.)

Lukija käy koko ajan sisäistä arviointia ja reflektointia intuitioiden tuomista tulkinnoista sekä pohdii tekemiään johtopäätöksiä. Aika ajoin on hyvä antaa ulkopuolisten henkilöiden arvioida ja kommentoida aikaan saatuja mielikuvia ja tulkintoja. Asioiden yhdessä pohdiskelu rikastuttaa ja avaa uusia näkökulmia omaan tulkintaan. Pyörähtelyprosessin eri vaiheet toistuvat useaan otteeseen. Prosessin aikana tapahtuvat toiminnot ohjaavat kehittämistyötä, jonka lopputuloksena syntyvät runokirjan kuvitus, typografia, taitto sekä paperivalinnat. (Anttila 2006, 463.)

Runojen tulkinnassa hermeneuttisen menetelmän kehä toimii mielestäni erittäin hyvin. Menetelmän avulla syntyneet mielikuvat hahmottavat erilaisten tietojen lisäksi visuaalisia aistimuksia sekä toisinaan myös haju- ja makuaistimuksia. Tulkitsijan aistien historiasta nousee esiin useita tunteuksia, jotka ovat olleet muistamattomissa jopa vuosikymmeniä. Tulkinnassa nousseet ajatukset ja mielikuvat otetaan käyttöön kirjan kuvittamisessa ja runoteoksen visuaalisessa suunnittelussa. Tästä alkaa lopullisen artefaktin toteutus kriittisrealistisen evaluaation menetelmällä. Lopputuloksen kehittymistä ja toteutumista arvioidaan toistuvien toimintakierroksin. Menetelmään sisältyy sisäistä ja ulkoista arviota, reflektointia pohdintaa sekä palautteen hankintaa ja käyttöä. (Anttila 2007, 87.)

KUVIO 2. Runokirjan valmistuminen on pyörähtelevä prosessi (Hakala 2004, 74, mukailten).

KUVIO 3. Runojen tulkinnan syveneminen hermeneuttisen menetelmän keinoin (Helakorpea mukailten).

3.3 Runojen tulkintaa hermeneutiikan keinoin

Koska runojen kirjoittaja on pitkän linjan sosiaalityöntekijä, on hän nähnyt erittäin läheltä ja osittain itse kokenutkin runojen henkilöiden tuntemuksia ja ajatuksia. Hänen persoonallisuutensa ja historiansa ovat vahvasti mukana runoissa. Tekstien tulkitsijan on intuition keinoin päästävä runojen henkilöiden ajatus- ja tunnemaailmaan kokeakseen miltä toisesta henkilöstä tuntuu ja miten hän asiat kokee. Mielikuvituksen ja empatian avulla tulkitsija pystyy asettautumaan runojen henkilöiden asemaan ja ymmärtämään paremmin heidän elämäänsä ja asemaansa yhteiskunnassa. (Anttila 2006, 312.)

Vaikka kukin kirjan runoista kertoo yhden nimeytyen henkilön tarinan, kertovat teoksen runot yhdessä eräänlaisen läpileikkauksen yhteiskuntamme tämän hetken tilasta sekä sosiokulttuurisista eroista.

Viereinen kuvio (kuvio 3) esittää tulkinnan syvenemistä hermeneuttisen menetelmän keinoin. Asian sisällöstä, tässä tapauksessa runosta, on esiymmärrys, joka syvenee ja laajenee jokaisella asteella. Hermeneuttinen tulkinta on jaettu kolmeen tasoon. Ensimmäinen aste käsittää ihmisestä itsestään lähtevää tulkintaa ja sisällön määrittelyä. Se sisältää subjektiivisia kokemuksia ja vuorovaikutusta sekä itseään ympäröivää kulttuurista todellisuutta.

Toisen asteen hermeneutiikka käsittää ne seikat, joihin tulkitsija kiinnittää huomiota koettaessaan ymmärtää ja hankkia tietoa jonkin toisen ihmisen todellisuudesta. Tuolloin tulkitaan toisen henkilön tulkintaa omista kokemuksistaan. Kolmoisherme-neutiikassa tulkitaan kriittisesti sellaisia rakenteita ja prosesseja, jotka vaikuttavat eri tavoin sekä tutkittavaan henkilöön että tulkitsijan vapaaseen tulkintaan niistä. Tämän kriittisen menetelmän avulla päästään pintarakenteita syvemmälle. (Anttila 2006, 312, 385.)

Sisältöä analysoidessani luen jokaisen runon läpi useita peräkkäisiä kertoja. Jokaisella lukukerralla runosta avautuu edellisiin kertoihin verrattuna uudenlainen, aikaisempia syvempi mielikuva. Lopetan runojen lukemisen siihen kertaan, kun kyseinen runo saa minussa aikaan voimaannuttavan kokemuksen.

4. Aineistoon perehtyminen

Opinnäytetyöni aihevalintana runokirja oli helppo, koska runoaineisto saapui työkaverini välityksellä luokseni sähköpostilla. Sähköpostiviestin liitteenä oli reilu 50 runoa, joista täytyi rajata kirjassa julkaistava määrä. Sovimme Tarja Kauppilan kanssa, että luemme kumpikin runot läpi ja merkitsemme niistä 20 runoa, jotka mielestämme sopisivat kirjaan. Halusimme runokokoelmasta tulevan useita substansseja käsittävän tarinallisen jatkumon, joka kantaa läpi koko kirjan.

4.1 Runojen valinta

Luimme runoja kuunnellen, mistä löytyy kipinä, sellainen toivonsäde, että aiheeseen kannattaa tarttua. Koimme aloitusrunon erittäin tärkeäksi: nyt kuunnellaan ja katsellaan maailmaa sellaisen runoilijan perspektiivistä, joka on tehnyt arjen työtä sosiaalityöntekijänä. Lähdimme liikkeelle työntekijän tunnoista, joita laajensimme virkamiehen näkemyksellä. Otimme pian rinnalle mukaan

asiakkaan arjen äänen, miten kuuluu menevän työttömän, yrittäjän, koululaisen arjessa. Näkökulmia, jotka yllättäen ovatkin kokolailla yhteisiä normaalille suurelle joukolle ja pienemmälle, marginaaliin mielletylle joukolle. Miten elämän näkee työssäkäyvä perheen vanhempi? Ja voiko elämässä sittenkin onnistua, saavuttaa unelmaansa, vaikka moni ei siihen ensialkuun uskonut? Ihminen on sittenkin uskomaton aarrearkku, siitäkin runo kertoo. Mutta muistutamme sitten vielä, että lapsi on aina lahja, upea mutta hauras ja haavoittuva, hiljainkin arjessaan. Ne pienet taimet meidän pitäisi saada varjelluksi ja kukoistamaan. Siksi lasten ääni on tärkeä, siksi lasten auttajien ääni on tärkeä. Asiakkaiden ja työntekijöiden kertomuksissa kuuluu myös itäsuomalaista selviytymishaastetta, päihde- ja mielenterveyspulmia. Yhtä kaikki, niistäkin voi ja on oikeus selvittää, kun on välittäviä ihmisiä. Tarina päättyy orastavaan toivonsäteeseen, niin kuin alkoikin. (Kauppila 13.4.2012.)

Runojen otsikoissa näkyy aina kyseisen runon henkilön nimi sekä hänen sosiokulttuurinen asemansa yhteiskunnassa. Tämä otsikointityyli antaa runoilille hyvin henkilökohtaisen vaikutelman, aivan kuin henkilö kertoisi itse omista kokemuksistaan ja elämästään. Runokirjaan valikoituivat seuraavat runot numerojärjestyksessä:

1. Tuija, sosiaalityöntekijä
2. Riitta, sosiaalityöntekijä
3. Osmo, virkamies
4. Pentti, työtön
5. Jari, entinen yrittäjä
6. Susanna, koululainen
7. Auli, sosiaalihoaja
8. Liisa, palveluneuvoja
9. Aila, siivooja
10. Hanna, toimitilahuoltaja
11. Jiri, muusikko
12. Monaliisa, lapsi
13. Hiski, lapsi
14. Ville, lapsi
15. Pirjo, sosiaalityöntekijä
16. Leila, lastensuojelutyöntekijä
17. Kristiina, perheterapeutti
18. Sami, eläkeläinen
19. Heta, aikuissosiaalityöntekijä
20. Minna, psykologi

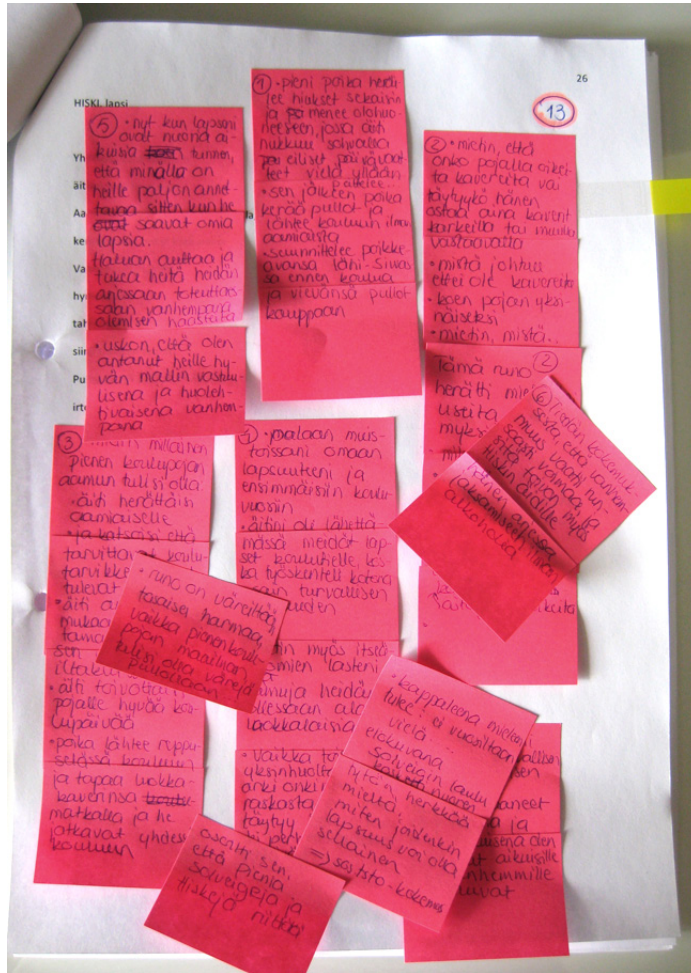
–Riitta Pakarinen–

4.2 Runojen analysointi

Aineiston rajaamisen ja runovalintojen jälkeen alkoi varsinaisesti oma osuuteni kirjan toteutuksessa. Luin jokaisen runon useita kertoja ja tulkitsin runoja niiden aikaansaavien mielikuvien kautta. Kirjoitin jokaisella lukukerralla kyseisestä runosta tulevat mielikuvat ja tulkinnat muistilapuille. Näitä muistiinpanoja tutkiessani ja pohdiskellessani syntyivät runojen sisältöanalyysit.

Muistiinpanojani analysoidessani näin mielessäni runot myös väreinä, valoina ja varjoina. Visuaalisten mielikuvien lisäksi runot esittivät minulle musiikkia, elokuvia ja jopa aistieni muistihistoriasta esiin tulevia haju-, maku-, tunto- ja liikeaistimuksia.

Pikkuhiljaa sisältöihin syvemmälle mennessäni näin mielessäni viitteitä siitä, millaisia kuvituksia runoissa käyttäisin. Tekstien ollessa hyvin henkilökohtaisia, halusin nostaa kuvituksessa esille meille kaikille tuttuja yksityiskohtia elinympäristöstämme, niin luonnosta kuin kaupunkimiljööstäkin.

KUVA 4. Runon mielikuvien kirjaaminen muistilapuille useiden lukukertojen aikana.

Kriittisrealistinen evaluointi toteutui käytännössä aivan kuten Pirkko Anttila on sen kirjassaan kuvannut. Hänen mukaansa tässä menetelmässä mielikuvaan hahmottuu tietoperustan lisäksi erilaisia visuaalisia, auditiivisia ja sensomotorisia mielikuvia ja jopa haju- ja makuaistimuksia. (Anttila 2007, 87.)

Mielestäni kriittisrealistisen evaluaation menetelmä on kuin tutustuminen uuteen ihmiseen. Joka tapaamisella löytää uudesta tuttavuudesta uusia erilaisia puolia ja ulottuvuuksia, samalla keskinäisen tuntemisen syventyessä. Näin kävi myös runojen tulkinnan kanssa, en voinut koskaan tietää etukäteen, miten koen saman tekstin seuraavalla lukukerralla.

Useat näiden runojen teksteistä ovat hyvin suoria ja sävyiltään tummanpuhuvia. Kuitenkin niiden sisältö herättelee lukijan mielessä toivoa ja näkyä paremmasta huomisesta – niin runojen henkilöille kuin lukijalle itselleenkin. On varmaan hyvin inhimillistä, että lukiessaan runoja lukija vertaa omaa ja lähimmäistensä elämää ja elämäntilanteita runojen henkilöiden kohtaloihin. Se, että huomaa oman elämänsä olevan mallillaan – edes pääsääntöisesti, luo luottamusta ja uskoa omaan itseensä sekä mahdollisuuksiinsa vaikuttaa omiin asioihin. Näin kävi myös minulle.

Seuraavassa olen avannut viiden runon osalta tulkintani niistä jokaisella lukukerralla. Runotulkintojeni loppuun olen laittanut jokaisen runon kohdalle alustavia ajatuksia kyseisen runon kuvituksesta sekä siitä, millaista tunnelmaa haluan kuvien avulla aikaansaada.

Auli, sosiaaliohjaaja

*Päivästä päivään,
vuodesta vuoteen,
päättänyt,
mikä on köyhille tarpeeksi.*

*Onko köyhän koiralla
oikeus elää,
velkaantuneen lapsella
ratsastaa?*

*Tarvitaanko kukkalaite
kuolleen juopon arkulle,
tumma puku juopon kaverille?*

*Saako köyhän lapsi opiskella kielikurssilla?
Onko hammasproteesi riittävän rikki,
saako köyhä kadottaa silmälasit?*

Luin runon viisi kertaa. Lukukertojen aikana syntyi seuraavanlaisia mielikuvia ja kokemuksia:

1. lukukerralla näin mielessäni väsyneen keskiikäisen sosiaaliohjaajan istuvan työhuoneessaan työviikon päätteeksi miettimässä kulunutta viikkoa. Hän pohti työnsä sisältöä ja kohtaamiaan asiakkaita tuntien samalla itsensä ja käytössään olevat resurssit riittämättömiksi. Kenellä on oikeus arvottaa ihmisiä ja heidän tarpeitaan?

2. lukukerralla pääsin syvemmälle Aulin mieleen hänen pohtiessaan, onko hänellä oikeutta päättää, mitä kukin tarvitsee, ja mikä on tarpeellista ja riittävää kenellekin:

- Koira voi olla köyhän ainoa ystävä.
- Velkaantuneiden vanhempien lapsien harrastukset voivat estää lapsia syrjäytymästä.
- Tuleeko juopon haudalle yhtään kukkalaitetta ilman yhteiskunnan tukea?
- Mikäli juopon kaverilla olisi puku, saattaisi hän olla hautajaisten ainoa vieras.
- Mikäli köyhän lapsi pääsisi kielikurssille, saattaisi hän saada opiskelupaikan sellaiseen ammattiin, jolla hänen elintasonsa kasvaisi merkittävästi.
- Toisille itsestään selvät apuvälineet eivät kuulu jokaisen perusoikeuksiin.

Tekstistä aistii selvästi, että Auli on pitkän linjan ammattilainen, joka osaa asettua toisen ihmisen asemaan sekä kyseenalaistaa ja tarkastella omaa toimintaansa suhteessa näihin ihmisiin.

3. lukukerralla mietin, missä menee se raja, jonka jälkeen et enää voi itse päättää sinulle tärkeistä asioista, vaan jokin ulkopuolinen taho määrittelee, ovatko kyseiset asiat edes tarpeellisia sinulle?

4. kerralla näin:

- iäkkään miehen hyvästelemässä koiraansa
- lapsen itkevän kun ei taaskaan pääse ratsastamaan kavereidensa kanssa
- valkoisen, pelkistetyn yksinkertaisen hauta-arkun kappelissa ilman ainoatakaan kukkalaitetta
- juopon kaverin suremassa viimeistä ystäväänsä yksin risaisissa ja likaisissa vaatteissaan rannalla istuen ja kaverille maljaa kohottaen
- nuoren tytön istuvan yksin huoneessaan kesäisenä päivänä ikkunasta ulos katsoen katse lasituneena, samalla surren menetettyä mahdollisuutta päästä haaveilemaansa ammattiin, jossa hyvä kielitaito on ehdoton vaatimus.

Mietin, millainen on jokapäiväisen elämän laatu, jos sellaiset perustoiminnot kuten syöminen ja näkeminen, tuottavat vaikeuksia.

5. lukukerralla aloin peilata tekstiä ja siitä avautuneita mielikuvia itseeni ja omaan elämäni. Pohdinta avasi silmät sille, miten kiitollinen voin olla siitä, että voin itse päättää monista omista ja itselleni tärkeistä asioista. Sain voimaa uskoa omiin mahdollisuuksiini oman elämäni vaikuttajana ja omien haaveideni toteuttajana.

Kuulen myös usein luetun tekstin äänenä tai tietynä musiikkikappaleena. Tämä runo olisi äänenä jotain yhtä surullisen herkkää kuin The Voice of Finlandista tutun Jesse Kaikurannan lauluääni. Värisävyiltään näin runon melko mustavalkeana, ehkä hieman harmaanakin - jossain kuitenkin pieni toivon valonpilkahdus.

Tämän runon osalta kuvavalinta oli melko selvä heti ensilukeman jälkeen. Mieleeni tuli kuva-arkistossani oleva mustavalkea kuva, jossa vesipisarat ovat tarttuneet hämähäkin seittiin. Pisarat ovat kuin helminauhaa, jossa jokainen helmi linkittyy seuraavaan. Aivan kuten elämässäkin monet asiat ja teot ovat riippuvaisia muista: kokemistamme asioista, tapahtumista, ihmisistä, valinnoista ja niin edelleen. Kuvan on taustaltaan muuten tumma, mutta yhdestä kohtaa kajastaa hento valonsäde.

Hiski, lapsi

*Yhdessä yössä
vanheni äitiään vanhemmaksi.*

*Aamulla peitteli äidin torkkupeitolla,
keräsi tyhjät pullot koulureppuun.*

*Vanhempainiltakutsun
hymynaama
tahrintunut kahvilla,
siinä tupakan tuoksu.*

*Pullorahoilla ostaisi irtokarkkeja ja
irtokarkeilla kavereita päiväksi.*

Hiskin tarinan luin kuusi kertaa. Runo sai aikaan seuraavanlaisia mielikuvia ja kokemuksia:

1. lukukerralla näin pienen pojan heräilevän kouluamuna ja menevän olohuoneeseen hiukset sekaisin. Hän näkee äidin nukkuvan sohvalla, yllään vielä eiliset päivävaatteet. Surullisen näköisenä poika peittelee äidin, kerää tyhjät pullot reppuunsa ja lähtee kouluun ilman aamiaista. Poika suunnittelee poikkeavansa lähikaupassa ennen kouluun menoa ja ostavansa pullorahoilla karkkeja.

2. lukukerralla mietin, että eikö pojalla ole lainkaan kavereita ilman, että hän ostaa niitä milloin karkeilla milloin jalkapallokorkeilla tai muulla vastaavalla. Tämä runo herätti mieleeni useita kysymyksiä:

- Mistä johtuu, ettei hänellä ole aitoja kavereita?
- Miksi äiti juo?
- Miksi äiti ei huolehdi lapsestaan ja kannan vanhemman vastuuta?
- Eikö pojalla ole ketään aikuista tukena?

3. lukukerralla mietin, millainen pienen koulupojan aamun tulisi olla: äiti herättäisi aamiaiselle ja katsoisi, että tarvittavat koulutarvikkeet tulevat reppuun. Äiti antaisi mukaan allekirjoittamansa vastauksen vanhempainiltakutsuun ja toivottaisi pojalle mukavaa koulupäivää. Poika lähtisi reppu selässä kouluun ja tapaisi luokkakaverinsa matkalla, ja he jatkaisivat matkaa yhdessä kouluun.

4. lukukerralla palasin muistoissani omaan lapsuuteeni ja ensimmäisiin kouluvuosiini. Äitini huolehti aina meidät sisarukset koulutielle: herätti aamiaiselle ja katsoi, että kaikki kyseisen päivän koulutarvikkeet tulivat mukaan. Mietin, miten oma lapsuuteni oli turvallinen, ja sain rauhassa olla lapsi. Mietin myös itseäni omien lasteni ollessa alaluokkalaisia. Vaikka yksinhuoltajan arki oli toisinaan melko raskasta ja kiireistä, niin huolehdin aina aamuisin, että pienet koululaiseni saivat aamiaista ja pääsivät koulutiensä alkuun. Olen onnellinen siitä,

että jaksoin antaa lapsilleni turvallisen ja tasapainoisen lapsuuden. He saivat olla lapsia ja minä huolehdin aikuisena vanhemmille kuuluvat asiat.

5. lukemisella ajattelin lapsiani tämän päivän nuorina aikuisina. Tunnen, että minulla on heille paljon annettavaa sitten, kun he saavat omia lapsia. Haluan olla auttamassa ja tukemassa heitä vanhemmuuden tiellä. Tiedän, että aina ei ole helppoa pyytää apua muilta, ja koettaa itse selvittää viimeiseen saakka. Toivon, että huomaan lapsissani väsymisen merkit hyvissä ajoin, ja voin tarjota apuani. Uskon myös, että olen antanut heille hyvän mallin vastuullisena ja huolehtivaisena vanhempana.

6. lukukerralla vahvistui tunne siitä, että minussa on omien kokemusteni kautta syntynyttä vahvuutta. Jaksamista riittää olla myös lapsieni tukena heidän aikuisuudessaan. Toivon kaikille pienten lasten äideille voimaa jaksaa vanhemmuutta ilman alkoholin turruttavaa vaikutusta – myös Hiskin äidille.

Tämä runo toi voimakkaasti mieleen lapsena katsamani kotimaisen sarjan ”Solveigin laulu”. Se on jäänyt mieleeni järkyttävänä esimerkkinä siitä, miten pieni tyttö joutui ottamaan aikuisen roolin päihdeongelmaisen äidin vastuuttomuuden takia. Onneksi Solveigilla oli turvanaan isoäiti, joka kykensä mukaan huolehti työstä. Solveig selvisi lap-

suudesta aikuisuuteen. Samaa toivon myös kaikille Hiskin kaltaisille lapsille – että heillä olisi edes yksi aikuinen tukena matkalla lapsuudesta aikuisuuteen. Sosiaalitoimistossa työskennellessäni valitettavasti huomasin, että pieniä Hiskejä ja Solveigeja on aivan liikaa.

Väreiltään runo oli mielestäni melko tasaisen harmaa, vaikkakin pienen pojan elämän tulisi olla värejä tulvillaan. Runon harmauden vastakohtaksi halusin tämän runon kuvasta värikkään, aivan kuten irtokarkit.

Jiri, muusikko

*Poika,
joka
pisti pilkaksi
todennäköisyydet ja
ennusteet.*

*Koulupudokas
putosi tukevalle jalustalle
ja ponnisti korkealle.*

*Lihava koulukiusattu
löysi kehostaan
liikkeen ja musiikin.*

Jiristä kertova runo on hyvä esimerkki ihmisen sisällä olevista voimavaroista ja voimaantumisetä runsaista vastoinkäymisistä huolimatta. Tämä runo kertoo muutamalla lauseella hyvin Jirin selviytymistarinan.

Runoa tulkitessani ja analysoidessani luin sen läpi kaksi kertaa. Seuraavat asiat nousivat hyvin voimakkaasti esille:

- Musiikki ja tanssi ovat olleet Jirin selviytymiskeinoja koulukiusattuna.
- Sen enempää opettajat kuin vanhemmatkaan eivät odottaneet pojan tulevaisuudelta paljoa.
- Kouluaikana yksinäinen ja syrjäänvetäytyvä on nyt useiden nuorten esikuva menestyvänä muusikkona.

Tässä runossa ja sen henkilössä on voimaa ja vahvuutta, uskoa omaan itseensä. Meillä jokaisella on omat vahvuutemme. Olisi ihanaa, jos tiedostaisimme ne ja osaisimme hyödyntää niitä Jirin tavoin – uskoisimme itseemme välittämättä siitä, mitä muut meistä ajattelevat. Myös taiteella ja kulttuurilla on uskomattoman suuri eheyttämiskoivu ihmismielen. Mielestäni kulttuuri ja taide pitäisi ottaa vahvemmin mukaan myös ammatillisessa ihmisten auttamistyössä. Tämän runon kuvituksesta halusin välittyvän voiman, vahvuuden ja nuoruuden. Miellessäni näin Jirin sijoittuvan enemmän kaupunkiympäristöön kuin luontoon.

Aila, siivoaja

*Kutistit itsesi
huomaamattomaksi.*

*Hento ääni,
ruskeaan tuoliin
sulava olemus,
hengettömät huokaisut.*

*Ettei vaivaa,
liikaa työtä,
stressiä,
harmeja
kenellekään.*

*Vain se,
mikä mihin oikeus on,
ja sekin alennettuna.*

Ailan kaltaisten huomaamattomien vähäosaisten vuoksi yhteiskuntamme sosiaaliturvaa on rakennettu. Tämä runo on yhteiskunnallinen puheenvuoro ja sen lukijoina tulisi olla sosiaalietuuksien lainsäädännöstä päättävien henkilöiden. Tässä runossa ei tavoitella henkilökohtaista voimaantumista.

ta, vaan tavoitteena on tuoda vähäosaisten arkea valtakunnan ja kuntien päättäjien tietoisuuteen.

1. lukukerralla asetuin Ailan asemaan ja koin, että hän pyytää taloudellista apua vasta kun on todella tiukkaa. Hän on viimeiseen asti koettanut sinnitellä siivoojan pienellä palkalla. Aila on jo työsäkin puolesta tottunut tekeytymään huomaamattomaksi, eikä tohdi vaatia sitä, mihin hänellä on täysi oikeus. Hän on todella kiitollinen pienestäkin avusta, joka auttaa taas vähän eteenpäin.

2. kerralla muistelen aikaa, jolloin työskentelin sosiaalitoimistossa ja näin viraston arkea. Suuri osa sosiaalitoimiston asiakkaista on aivan tavallisia ihmisiä, jotka tarvitsevat apua selvitäkseen elämänsä eri tilanteissa. Usein ihmiset lokeroivat sosiaalitoimen asiakkaat laiskoiksi, työtä vieroksuviksi, alkoholisteiksi sekä lääkkeiden väärinkäyttäjiksi. Edellä mainittu yleistäminen nostaa ns. tavallisten ihmisten kynnystä avun hakemiseen, jolloin tilanteet vain pahenevat ajan myötä.

3. lukukerralla pohdin yleisellä tasolla ihmisten yhteiskunnallisia oikeuksia ja heidän suhtautumistaan niihin. Mietin, miksi toisten ihmisten on toisia helpompi vaatia, pyytää tai hakea heille kuuluvia oikeuksia. Sosiaalisesti kestävä kehityksen mukaan yksilöitä on kohdeltava yhdenveroisesti ja oi-

keudenmukaisesti (Arajärvi 2011, 93). Useat pienituloiset sinnittelevät hakematta taloudellista apua ahdinkoonsa. Heistä suuri osa on naisia.

4. kerralla mietin, olisiko aiheellista tarkistaa kaikkien pienituloisten palkkatulot sellaiselle tasolle, ettei heillä ole tarvetta toimeentulotuelle. Palkkojen korotus saattaisi motivoida myös sellaisia henkilöitä työn tekoon, jotka eivät hakeudu töihin, koska kokevat saavansa saman verran rahaa työtöminä yhteiskunnan varoista.

Tässä runossa korostui kirjoittajan näkökulmasta hyvin se tieto, että jokaisella on oikeus riittävään toimeentuloon. Mutta runon kohteena oleva siivooja ei ole itse sitä sisäistänyt, tunnistanut tai hyväksynyt omaksi oikeudekseen. Hän tarvitseekin itseään vahvempia ihmisiä tuomaan julki myös heikompiensa oikeuksia.

Halusin tämän runon kuvaan jotain vahvaa luomaan kontrastia Ailan hiljaiselle vaatimattomuudelle. Kuvassa tulisi olla jotain, josta saa voimaa ja uskallusta ottaa sen mihin on oikeutettu.

Pirjo, sosiaalityöntekijä

*Sijoitin lapset suojaan,
jotta he saisivat
nauraa ja leikkiä,
nähdä kauniita unia,
raivota pehmeässä sylissä,
itkeä.*

*Kysymykset kuin
sivallukset:
Kuka maksaa kulut?
Kannattaako?*

Tässä sosiaalityöntekijästä kertovassa runossa tulee ilmi hyvin sosiaalityön kaksi puolta. Toisaalta työ on hyvinkin inhimillistä asiakkaiden henkilökohtaisessa maailmassa olemista, toisaalta työtä määrittelevät tiukasti kuntatalouden hallinto, talous, pykälät ja tilastot. Edellisen runon tavoin tämäkin on hyvin yhteiskunnallisesti kantaa ottava runo.

1. lukukerralla näin sosiaalityöntekijän istuvan pöytänsä ääressä tutkailemassa tekemäänsä sijoituspäätöstä lapsista. Omassa kodissaan lapsilla oli ollut turvatonta, eivätkä he saaneet olla vapaasti

lapsia ja tehdä lasten juttuja. Sosiaalityöntekijä on joutunut arvioimaan hyvin tarkkaan, toteutuvatko tässä tapauksessa sijoitusta edellyttävät asiat. Hänen on ollut pakko suojella lapsia sijoittamalla heidät pois omasta kodistaan. Työntekijä joutuu perustelevaan esimiehelleen päätöstä sekä siitä aiheutuvia kuluja. Kannattaako? -kysymyksen voi käsittää ainakin kahdella eri tavalla:

- Kannattaako sijoitus lasten näkökulmasta, paraneeko heidän elämänsä?
- Kannattaako sijoitus yhteiskunnan näkökulmasta, verrattavana sijoituskulut sekä mahdolliset kulut tulevaisuudessa ellei lapsia olisi sijoitettu jo pieninä?

Sosiaalityöntekijä miettii, kenellä on valta ja oikeus vastata Kannattaako? -kysymykseen.

2. kerralla ajattelen sosiaalityön toimenkuvaa. Se on inhimillistä ja ihmisläheistä, mutta kuitenkin sitä ja sen vaikutusta mitataan euroissa (esimerkiksi kulut ja mahdolliset säästöt ennakoivasta toiminnasta, ennalta ehkäisevästä lastensuojelusta). Mietin miten mitataan ihmisten hyvinvoinnin mahdollistamisen kannattavuus?

3. lukukerralla pohdin yhteiskunnallisesta näkökulmasta lasten suojelua. Tässä tiukkenevassa taloustilanteessa ja kiireisessä, hektisessä elämässä autettavien määrä lisääntyy samalla kun auttamisen

resurssit, niin rahalliset kuin henkilöstömääräisetkin, vähenevät koko ajan. Ajattelin, että kannattaisiko panostaa ennakoivan lastensuojelun kehittämiseen korjaavan sijaan? Suosia tukiperhetoimintaa sekä lasten sijoittamista perheisiin laitosten sijaan. Laitoshoito on perhehoitoa neljä kertaa kalliimpi vaihtoehto (Turunen 2010, 22–23).

Mikäli suunta olisi ennakoivan lastensuojeluun panostava, saattaisi Kannattaako? -kysymyksen vastaukset olla yhtenäisemmin: kyllä. Tuo viimeinen kysymys runossa herättääkin pohtimaan eri vaihtoehtoja asioiden tekemiselle ja saa aikaan myös voimaantumisen tunnetta yhtenäisten päämäärien saavuttamiseksi.

Tämän runon kuvituksessa haluaisin näkyvän saman kerroksellisuuden, mitä tekstin sisällöskin on. Monien kerroksien ja eri tasojen yhteistuloksena tulisi syntyä jotain kaunista – kuten lasten kauniit unet.

4.3 Runojen ryhmittely

Luin edellisten runojen tapaan myös muut kirjaan valitut runot. Tähän raporttiin kirjoitin ainoastaan viiden runon tulkinnat jokaiselta lukukerralta. Lukiessani runoja huomasin, että runoista löytyy sosiaalialan ammattilaisten lisäksi aikuissosiaali-

työn asiakkaiden sekä lapsiasiakkaiden tarinoita. Seuraavaan olen jaotellut runot edellä mainittuihin ryhmiin sekä kirjoittanut jokaisen runon loppuun jotain ajatuksia siihen haluamastani kuvituksesta.

Sosiaalialan ammattilaiset

Sosiaalialan ammattilaiset -ryhmä sisältää runsaasti pohdintaa ammatillisesta ja yhteiskunnallisesta näkökulmista unohtamatta inhimillisyyttä ja ihmistä sekä työntekijänä että asiakkaana. Yksittäisenä henkilönä voimaantumisen kokeminen seuraavien runojen kohdalla jäi melko vähäiseksi. Mielestäni näiden runojen kohteena ovat enemmänkin yhteiskuntamme päättäjät. Runot toimivat hyvinä keskustelun herättäjinä päättäjätahojen kanssa käytävään keskusteluun. Tähän ryhmään laitoin seuraavat runot:

Tuija, sosiaalityöntekijä näkee tekemässään työssä inhimillisyyden toivon kaiken byrokratian ja paperimassan keskellä.

Tuijan tarinan kuvaan halusin valoa sekä jotenkin korostaa mahdollisuutta.

Riitta, sosiaalityöntekijä haluaa nostaa ihmiset ja heidän elämänsä arjessa selviytymisen tilastojen ja taulukoiden takaa.

Riitan tarinan kuvassa halusin näkyvän yksilön sekä sen mahdollisuuden.

Osmo, virkamies näkee työssään ihmisten vastuun omasta itsestään kasvavan samalla kun kunnan talous tasapainottuu.

*Osmo*n tarinan kuvassa tulee kuulua kohinaa ja näkyä liikettä.

Auli, sosiaaliohjaaja pohtii onko hänellä oikeutta päättää mitä kukin tarvitsee, ja mikä on tarpeellista ja riittävää kenellekin.

Aulin tarinan kuvasta halusin löytyvän valoa vaikka ensivaikutelma onkin tummanpuhuva.

Liisa, palveluneuvoja on nähnyt hyvinvointiyhteiskunnassa liian paljon pahoinvoivia ihmisiä. Hän pohtii, miten kauan ihmiset jaksavat roikkua mukana systeemin määrittelemän tavoin.

Liisan tarinan kuvassa tulee olla tiettyä epävarmuutta: kantaako elämä vai vajoaako alas suojaverkon petettyä?

Pirjo, sosiaalityöntekijä miettii työnsä vaikuttavuutta inhimillisyyden ja talouden näkökulmista.

Pirjon tarinan kuvituksessa halusin näkyvän saman kerroksellisuuden mitä tekstin sisällössäkin on, lopputuloksena jotain kaunista.

Leila, lastensuojelutyöntekijä toteaa, että lastensuojelua mitataan liian usein talouden näkökulmasta – lapsen unohtuessa.

Leilan tarinan kuvassa tulee olla jotain, jonka sisälle ja sokkeloihin saattaa huomaamattaan eksyä.

Kristiina, perheterapeutti näkee ammattikuntansa väsyneinä lasten puolesta taistelevina asiantuntijoina, joiden sanoilla on onneksi merkitystä.

Kristiinan tarinan kuvituksessa tulee olla värejä ja herkkyyttä. Ne kuvaavat kovien tekstien taustalla olevia pehmeitä asioita ja arvoja.

Heta, aikuissosiaalityöntekijän sanoja huomaan tulkitsevani kahdella tavalla. Toisaalta Heta vaikuttaa kyllästyneeltä toimeentulotukea hakeviin ns. köyhiin, ihmisiin jotka eivät viitsi itse yrittää parantaa elämänlaatuaan. Toisaalta Hetan sanoista voi aistia sen ettei toimeentulotuki ole riittävä elämänlaadun kohentamiseen. Sillä pärjää mikäli osaa ottaa ympärillä olevasta luonnosta kaiken mahdollisen hyödyn irti toimeentulonsa ja hyvinvointinsa avuksi.

Hetan tarinan kuvituksessa halusin yhdistää luonnon ja taiteellisuuden. Tekstin ollessa pitkän halusin kuvan olevan pelkistetyn ja väritykseltään niukan.

Minna, psykologi tarkastelee huolta kolmesta eri näkökulmasta: huolen ammattilaisen, huolestuneen sekä huolettoman. Runo kertoo minulle, että huolettomana löydämme ilon ja toivon – päätän heittäytyä hieman huolettomammaksi ja huolehtia vähemmän.

Minnan tarinan päättyessä toivoon ja päättäessä koko runokirjan, halusin sen kuvituksen sisältävän jonkin kauniin yksityiskohdan luonnosta.

Aikuissosiaalityön asiakkaat

Aikuissosiaalityön asiakkaiden ryhmään kuuluvien arkea ovat työttömyys, köyhyys sekä mielenterveys- ja päihdeongelmat. Mielestäni näiden runojen keskeisin sanoma on, että olemme jokainen ainutlaatuisia ja arvokkaita ongelmistamme huolimatta. Jokaisen kokemukset ja asioiden kokeminen tulisi myös kohdata henkilötasolla kaikesta ympärillä olevasta byrokratiasta huolimatta. Näiden runojen kohdalla voimaantumisen kokemukset olivat hyvin henkilökohtaisella tasolla. Ne tulivat lähinnä siitä tunteesta, että pystyn vaikuttamaan itse hyvin paljon tämän hetkiseen elämäni ja hyvinvointiini. Tähän ryhmään laitoin seuraavat runot:

Pentti, työtön on tottunut itse ansaitsemaan elantonsa omin käsin tehdyllä työllä. Työttömyydestä johtuen hänen täytyy hakea apua vähäisimpiinkin kuluihin. Hän tuntee että hänen tulevaisuutensa on toisten päätettävissä.

Pentin tarinassa halusin tuoda kuvassa esille miehen menneisyydestä kumpuavan voimanlähteen, jonkin kauniin muiston metsurijalta - joka auttaa jaksamaan tämän päivän köyhyyden läpi.

Jari, entinen yrittäjä on myös tottunut itse ansaitsemaan elantonsa oman yrityksensä kautta. Yrityksen menettämisen kautta hän on ylivelkaantunut. Hänestä on häpeällistä hakea yhteiskunnalta apua.

Jarin tarinan kuvan lähtökohtana halusin olevan hänen katseensa suunnan. Kuvassa on joko näkymä tämän hetkisen häpeällisesti alaspäin katsovasta tai kauas tulevaisuuteen, kohti parempaa tulevaisuutta tavoittelevasta.

Aila, siivooja yrittää sinnitellä viimeiseen asti ilman ulkopuolista apua. Hän kamppailee päivästä toiseen köyhyyden rajoilla.

Ailan tarinan kuvassa tulee olla jotain, josta saa voimaa ja uskallusta ottaa sen mihin on oikeutettu.

Hanna, toimitilahuoltaja kokee itsensä ulkopuoliseksi yhteiskunnassamme ja kaipaa hyväksyntää kohtaamiltaan ihmisiltä. Ongelmistaan johtuen hän kokee olevansa epäonnistunut äitinä.

Hannan tarinan kuvassa tulee näkyä jotain, jossa tai jonka avulla hän voi vapaasti olla oma itsensä välittämättä siitä mitä muut hänestä ajattelevat.

Sami, eläkeläinen on elämänsä aikana joutunut kokemaan useita erilaisia hoitokeinoja sairauteensa liittyen. Hoito on aina määrätynyt sen mukaan, mikä vaihtoehtoina olevista palveluista on ollut edullisinta. Hoitohenkilökunta on vaihtunut jatkuvasti, eikä Sami ole voinut luoda pysyvää hoitosuhdetta yhdenkään henkilön kanssa.

Samin tarinan kuvaan halusin jotain rauhallista ja rauhoittavaa vastakohtana hänen elämänsä epävakaudelle.

Lapset ja nuoret

Lasten ja nuorten ryhmään kuuluvat runot ovat kaikkein rankimpia tarinoita. Näiden runojen lapset ja nuoret ovat kokeneet sellaisia asioita, jotka eivät missään tapauksessa kuuluisi heidän elämäänsä. Ja mikä kaikkein surullisinta, löytyvät syylliset näihin kokemuksiin juuri niistä lasten ja

nuorten läheisistä henkilöistä, joihin heidän tulisi pystyä turvautumaan nuoren elämänsä alkutaipaleella. Nämä runot saivat aikaan hyvin voimakkaita tunnetiloja. Tunneskaala vaihteli surusta ja vihasta onneen ja toivoon. Voimaantumisen kokemukset olivat myös kaikkein voimakkaimpia näitä runoja lukiessani. Lasten ja nuorten ryhmään laitoin seuraavat runot:

Susanna, koululainen ja teiniäiti. Hän ei ole saanut tarpeeksi rakkautta vanhemmiltaan ja muilta läheisiltään. Tästä johtuen hän on hakenut rakkautta, vaikkakin valheellista, sieltä mistä sitä suinkin löytäisi. Hänen rakkaudennälkäänsä on käytetty rankasti hyväksi.

Susannan tarinan kuvassa halusin näkyvän lapsen ja nuoren haurauden ja herkkyyden. Pienikin väärinkohtelu saattaa särkeä hennon sielun.

Jiri, muusikko on selvinnyt vastoinkäymisistään sisäisen voimansa ansiosta. Aina ei tarvita ammatillista apua, vaan esimerkiksi taide ja kulttuuri voivat antaa voimaantumisen kokemuksia arkisessa elämässämme.

Jirin tarinan kuvituksesta halusin välittyvän voiman, vahvuuden ja nuoruuden.

Monaliisa, lapsi on yksi niistä monista lapsista, jotka joutuvat kasvamaan aivan liian aikaisin aikuisiksi. He huolehtivat vanhemmistaan, kun heidän vanhemmistaan ei ole kantamaan vastuuta itsestään, saati lapsistaan.

Monaliisan tarinan kuvassa halusin tuoda esiin sen, että kaikki me tarvitsemme toisiamme – eikä kukaan selviä yksin.

Hiski, lapsi joutuu elämään alkoholistin lapsen arkea. Hänen elämänsä on ehkä rankin tarina näistä kaikista. Alkoholismin lisäksi hänen elämänsä kuuluu yksinäisyys. Noin vähillä eväillä elämän alkutaipaleella voi olla melko mahdotonta rakentaa tasapainoista tulevaisuutta.

Hiskin tarinan kuvaan halusin iloa tuovia värejä vastakohtaksi tarinan totisuudelle ja harmaudelle.

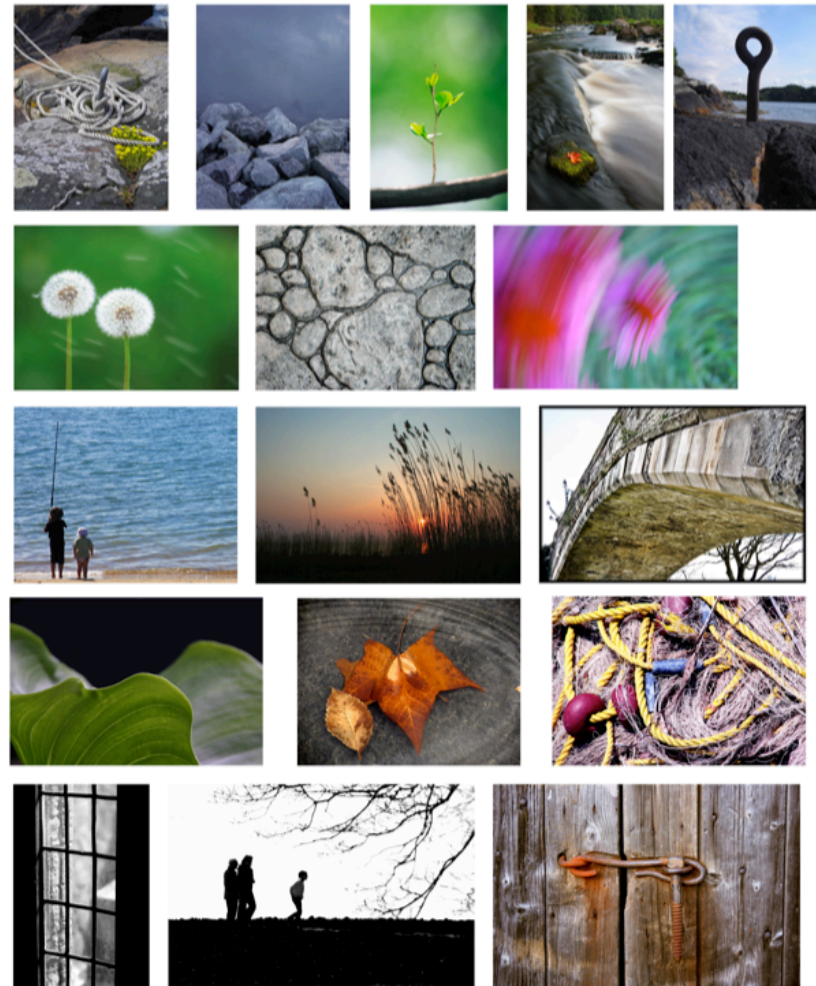
Ville, lapsi kokee olonsa turvattomaksi ja yksinäiseksi, vaikka ulkoisesti kaikki näyttäisi olevan hyvin. Hänen vanhempansa paikkaavat rakkaudettomuutta materiaalilla.

Villen tarinan kuvassa halusin tuoda esille vanhempien roolia huolehtivina ja turvaa tuovina aikuisina.

5. Runokirjan kuvituksen suunnittelu

Minun tehtäväni oli antaa kirjan runoilille niiden arvoiset kehykset visuaalisen tulkinnan keinoin. Kirjan ulkoasun ja kuvituksen suunnittelu alkoi aivan luonnostaan käydessäni läpi runoaineistoa.

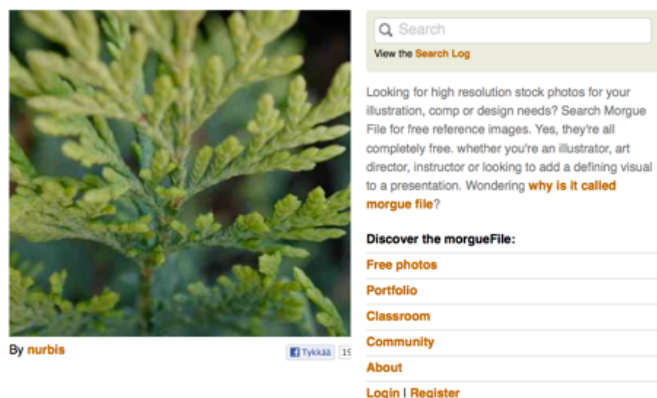
Olen jo usean vuoden ajan kerännyt itselleni talteen kuvituskuvia, joita olen käyttänyt sosiaalialaa käsitävissä julkaisuissa, diaesityksissä sekä verkkosivujen kuvituksessa.

KUVA 5. Esimerkkejä sosiaalialan julkaisuihin keräämistäni kuvituskuvista (MorgueFile-kuva-arkisto).

Kuvia olen hankkinut lähinnä MorgueFile -kuva-arkistosta (www.morguefile.com). Kuva-arkisto käsittää runsaasti korkean resoluution kuvia jaettuna useaan kategoriaan. Kuvien käyttö on maksutonta. Käyttämiinsä kuviin tulee laittaa lähteeksi joko kuvaajan tai kuva-arkiston nimi.

morgueFile
FREE PHOTO ARCHIVE BY CREATIVES FOR CREATIVES

KUVA 6. Runokirjan kuvien lähteenä on MorgueFile -kuva-arkisto(www.morguefile.com).

Koska runokirjan jokainen runo on oma itsenäinen tarina, halusin rauhoittaa aina koko aukeaman yhdelle runolle. Kirjan julkaisija halusi kirjan olevan helposti mukana kuljetettavan ja käsilaukkuun mahtuvan. Olin myös itse ajatellut kirjan olevan kooltaan helposti selailtavan. Halusin kirjasta kuitenkin sen verran kookkaan, että kuvat pääsevät oikeuksiinsa ja teksti on helposti luettavan kokois- ta. Edellä mainitut asiat huomioon ottaen päätin kirjan sivun kooksi 200 x 200 mm.

5.1 Tutustuminen runokirjojen ilmeisiin ja kuvituksiin

Mielessäni oli jo selkeästi suunta, mitä kohti lähtisin toteuttamaan Arvokas arki -runokirjan kuvitusta ja visuaalista ilmettä. Halusin kuitenkin verrata omia ajatuksiani jo aiemmin julkaistujen runokirjojen ulkoasuun. Tutustuessani Kuopion kaupunginkirjaston runokirjavalikoimaan huomasin, että suuressa osassa runokirjoja ei ole lainkaan kuvitusta. Lainasin kirjastosta muutaman kuvitusta käsittävän runokirjan ja tutkailin niiden ulkoasua. Valitsemani kirjat olivat sivukooltaan suurelta osin vastaavat kuin suunnittelemani kirja tulisi olemaan.

KUVA 7. Sydämen täydeltä -runokirja. Runot Anna-Mari Kaskinen, kuvitus Minna L. Immonen.

Kirja on kovakantinen, kooltaan 200 x 200 mm ja sivut ovat miellyttävän huokoisen tuntuiset ja väriltään hieman kellertävän vaaleat.

Kirjan kuvitus koostuu luontoa kuvaavista vesivärimaalauksista. Jokaisella aukeamalla on yksi suuri kuva ja yksi runo. Jokaisessa kuvassa on selkeästi pääväri ja muutama lisäväri. Runot ovat yhdestä kappaleesta neljään kappaleeseen. Runojen tekstit ovat väriltään vaaleanvihreitä ja niissä on kaunokirjoitusta muistuttavat noin yhden kappaleen korkuiset anfangit.

Lähes jokaisen runon tekstissä kerrotaan luontoon liittyvistä asioista. Maalaukset kuvaavat suoraan runojen tekstien sisältöjä. Mielestäni maalaukset on toteutettu hyvin, mutta olisin kaivannut kuvien ja tekstien välille hieman kontrastia ja keskinäistä vuoropuhelua. Kirjan aukeaman elementit sulautuvat mielestäni liikaa yhtenäiseksi väripinnaksi, koska ne kaikki ovat sävyiltään hyvin samantyyppiset.

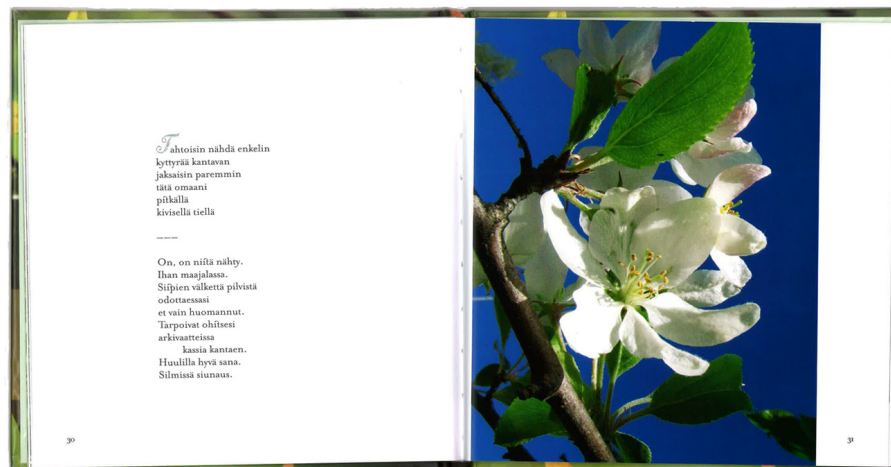

KUVA 8. Ajattelen sinua tänään -runokirja. Runot Maaria Leinonen, kuvitus Ingeborg Reich.

Kirja on kovakantinen, kooltaan 200 x 200 mm ja sivut ovat kiiltävää melko paksua paperia ja väriltään valkeat.

Kirjan kuvitus koostuu kukka-asetelmia esittävästä maalauksista. Jokaisella aukeamalla on joko yksi suuri kuva tai useampi kuva. Kuvien värit on hyvin voimakas. Aukeamalla saattaa olla joko yksi tai useampi runo. Runojen asettelu on mielestäni hieman levoton. Tekstien sisennykset poikkeavat toisistaan lähes jokaisella aukeamalla. Runojen tekstit on painettu mustalla ja niissä on vaaleansiniset kaunokirjoitusta muistuttavat suurikokoiset anfangit.

Mielestäni Kirjan kuva- ja tekstielementeillä ei ole selkeää rytmää. Aivan kuin ne olisi sattumanvaraisesti laitettu sivuille. Kuvituksena olisivat hyvin riittäneet pelkät suurikokoiset kukka-asetelmat.

KUVA 9. Ilo siltana päiväsi yli -runokirja. Runot Maaria Leinonen, kuvat Seppo K. Järvinen, Jaakko Vähämäki, Kai Kuusisto, Ari Andersin, Markku Sorvari, Jan Djenner, Henrik Sörensen, Pauli Nieminen.

Kirja on kovakantinen, kooltaan 190 x 190 mm ja sivut ovat kiiltävää edellisiä hieman ohuempaa paperia ja väriltään valkeat.

Kirjan kuvitus koostuu luontoaiheisista valokuvista. Jokaisella aukeamalla on yksi suuri kuva ja yksi runo. Kuvat ovat selkeästi rajattuja. Runojen tekstin fonttikoko on melko pieni ja satunnainen sisennys antaa levottoman vaikutelman. Tekstien sisennykset poikkeavat toisistaan lähes jokaisella aukeamalla ja hidastavat lukemista. Runojen teksti on painettu mustalla ja niissä on harmaat kaunokirjoitusta muistuttavat pienikokoiset anfangit.

Suunnittelemani kirjan visuaalisessa ilmeessä

tulee olemaan joitakin samoja elementtejä kuin kirjastosta lainaamissani kirjoissa. Kirja tulee olemaan kooltaan samankokoinen kuin kaksi lainaamani kirjaa. Luontokuvien käyttö kuvituksessa sekä se, että yhdelle aukeamalle tulee vain yksi runo, ovat myös yhdistäviä elementtejä lainaamieni kirjojen kanssa.

Arvokas arki -runokirjan visuaalisesta ilmeestä toivon seesteisemmän ja selkeämmän kuin lainaamissani kirjoissa. Tähän tavoitteeseen uskon pääseväni tarkkaan harkituilla kuvavalinnoilla sekä eheällä ja yhtenäisellä taitolla, jossa kuvat tukevat tekstien tarinaa.

5.2 Oma työskentelytapani

Työskentelytavalleni ominaista on hyvin pitkälle mielessä suunnittelu ja asioiden hahmottaminen oli sitten kyseessä esimerkiksi nykyiseen työhöni liittyvät taloushallinnon tai graafisen viestinnän tehtävät. Taloushallinnon työtehtäviä tehdessäni suunnittelen taulukot ja laskukaavat mielessäni lähes tulostusvalmiiseen muotoon ennen kuin edes avaan Excel-taulukkoa. Sama työskentelytapa toistuu myös graafisen viestinnän tehtäviä työstäessäni. Näen esimerkiksi sivun taittopohjan tai muokattavan kuvan lähes lopullisessa muodossa ennen kuin suunnittelu saa näkyviä elementtejä.

Olen erittäin huono luonnosten tekemisessä, ja tästä olen saanut myös kritiikkiä opiskelujeni aikana. Ne vähäiset luonnokset, joita teen, toteutan yleensä suoraan tietokoneohjelmilla. Eli kynällä toteutetut luonnosvaiheet jäävät minulta yleensä tekemättä. En ole väkisin alkanut muuttamaan työskentelytapaani, koska kokemusten myötä olen todennut sen itselleni sopivaksi. Usein olen päässyt tällä itselleni luontaisimmalla työskentelytavalla myös tavoittelemaani lopputulokseen – tai ainakin lähelle sitä.

5.3 Arvokkaan arjen kuvitus

Runokirjaan tulevat kuvat alkoivat valikoitua pikkuhiljaa käydessäni läpi runoaineistoa. Joidenkin

runojen kohdalla näin melko pian mielessäni keräämistäni kuvituskuvista niihin sopivat kuvat. Osaan runoista etsin MorgueFile -kuva-arkistosta joko satunnaisesti selaamalla tai hakusanoilla sopivia kuvia. Hakusanoilla hain lähinnä kuvien tunnelmaa, en suoranaista kuvasisältöä. Hakusanoina saatoin käyttää esimerkiksi seuraavia sanoja: aamu (morning), läheisyys (closeness), kiire (hurry), valo (light, shine).

Esimerkkejä kuvavalinnoista

Hiski-pojasta kertova runo oli mielestäni väreiltään melko tasaisen harmaa, vaikkakin pienen pojan elämän pitäisi olla värejä tulvillaan. Hiskin tarinan kuvaan halusin iloa tuovia värejä vastakohtaksi tarinan totisuudelle ja harmaudelle.

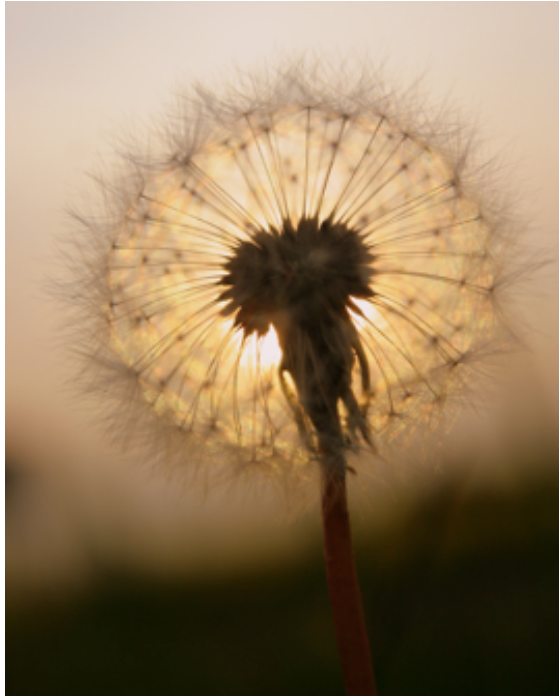
KUVA 10. Hiskin kuvaan halusin voimakkaita värejä. Kuvan ei tarvinnut esittää selkeästi mitään konkreettista asiaa. Vie-reinen kuva löytyi keräämistäni kuvituskuvista.

Villen tarinan kuvassa halusin tuoda esille vanhempien roolia huolehtivina ja turvaa tuovina aikuisina.

KUVA 11. Villen kuvaan halusin aidosti lapsistaan huolehtivan ja heille oikeaa elämänsuuntaa näyttävän vanhemman. Tähän runoon valitsemani kuva valikoitui MorgueFile -kuva-arkiston hakutuloksista sanalla: perhe (family).

Yhtenäinen ruskea sävy luo kuvaan rauhallisuutta. Usva ja sumu aikaansaavat kuvaan rauhoittavan ja levollisen tunnelman.

Susannan tarinan kuvassa halusin näkyvän nuoren tytön haurauden ja herkkyyden. Pienikin väärinkohtelu saattaa särkeä hennon sielun.

KUVA 12. Halusin Susannan kuvassa näkyvän hennon, utuisen valon sekä jotain herkästi särkyvää. Valitsemani kuva löytyi keräämistäni kuvituskuvisista. Kuvassa voikukan hentous ja hauraus on kuvattu hyvin vastavalon ansioista.

6. Runokirjan taitto

Tässä vaiheessa minulla oli selkeänä mielessä kirjan koko sekä se, että jokaisella aukeamalla on vain yksi runo. Lisäksi olin jo tehnyt kuvavalinnat lähes kaikille runosivuille.

6.1 Typografia

Seuraavaksi valitsin tekstien typografian. Runosivuille tuli päättää fontit seuraavien tekstien osalta: henkilöiden nimet runojen otsikoissa, henkilöiden rooli/nimike (yhteiskunnallinen asema) otsikossa, runojen leipäteksti ja sivunumerot. Edellä mainittujen lisäksi kirjan alussa olevalle Lukijalle-sivulle päätin käyttää runojen leipätekstin kirjaintyyppiä.

Jokainen runo on hyvin henkilökohtainen tarina. Tästä johtuen päädyin toteuttamaan henkilöiden nimet käsin kirjoitetun tekstin näköisenä. Tällä tekstityylillä halusin säilyttää runoissa yksilöllisyyden ja ainutlaatuisuuden leiman.

Henkilön rooli tai nimike on kerrottu runoissa melko yleisellä tasolla, vaikkakin se on jokaisessa tarinassa avainasemassa. Rooli tai nimike kertoo myös henkilön yhteiskunnallisen aseman. Näistä seikoista johtuen halusin tämän henkilöön liittyvän lisäselvennyksen selkeällä, neutraalilla kirjaintyyllillä.

Leipätekstin halusin olevan selkeän ja helposti luettavan. Sen tulee toimia myös negatiivina käytettynä. Teksti ei saa rajoittaa eriväristen sivupohjien käyttöä kuvituksessa. Tästä syystä päädyin pääteettömään kirjaintyyppiin. En halunnut käyttää montaa erilaista kirjaintyyppiä leipätekstissä, vaan mielellään yhtä ainoaa. Tekstin lukemisen helpottamiseksi valitsin väljän rivivälin. Useiden runojen tekstialueiden jäädessä lyhyiksi antaa väljä rivitys niille myös lisäpituutta.

Tekstien fontit löytyivät melko vaivattomasti, koska vaatimukset niiden suhteen olivat hyvin selvillä. Kokeilin taittopöydällä muutamaa eri kirjaintyyppiä nimiin, nimikkeisiin ja leipätekstiin. Lopulta päädyin seuraaviin kirjaintyyppeihin:

- henkilön nimi: Nothing You Could Do, regular, 50 pt
- rooli/nimike: Calibri, regular, 20 pt
- leipäteksti: PT Sans, regular, 12 pt, riviväli 22 pt
- sivunumerointi: Nothing You Could Do, regular, 50 pt

Valitsemistani kirjaintyypeistä tietokoneeni fonttivalikoimassa olivat valmiina Calibri ja PT Sans. Nothing You Could Do -fontin saa ladata vapaasti www.dafont.com -sivustolta henkilökohtaiseen käyttöön. Pienimuotoiseen kaupalliseen käyttöön tarkoitettua fonttia ladattaessa täytyi suunnittelija Kimberly Gesweinille suorittaa 5 dollarin lisenssimaksu.

The screenshot shows the font page for 'Nothing You Could Do' on Dafont.com. At the top, the font name is displayed in a red header. Below it, there is a 'Custom preview' section with a text input field and a 'Size' dropdown menu set to 'Medium'. The font is shown in two styles: a regular script and a bold script. The regular script shows the text 'Nothing You Could Do' in a cursive, handwritten style. The bold script shows the same text in a thicker, more pronounced cursive style. On the right side, there are buttons for 'Download' and 'Donate to author'. At the bottom, there is a 'Note of the author' section with the text: 'Free for personal use- please donate for commercial use. Updated July 31, 2011 to include a BOLD variant. First seen on Dafont: 09-13-2010 - Updated: 08-02-2011'.

KUVA 13. Nothing You Could Do -fontin lataussivu www.dafont.com -sivustolla.

6.2 Sivujen taitto

Runoilille oli valittu julkaisujärjestys, jonka mukaan laitoin ne kirjan taittopohjaan. Aluksi kirjoitin jokaiselle aukeamalle siihen tulevan runon nimen. Tämän jälkeen tein yhdelle aukeamalle hahmotelman siitä, miten asettelen siihen teksti- ja kuvaelementit.

Sivujen taittoluonnokset

Aulista kertovan runon kohdalla kuvavalinta oli helppo, joten aloitin siitä. Melko aikaisessa vaiheessa runoa lukiessani mieleeni tuli yhä uudelleen ja uudelleen mustavalkoinen kuva, jossa hämähäkinseittiä kehystivät sadepisarat. Pisarat ovat kuin helminauhaa, joka yhdistää seittiä. Samoin samat asiat ja ongelmat yhdistävät sosiaaliohjaajaa ja hänen asiakkaitaan. Kuvassa kajastavat valonsäteet tuovat mieleen toivon, joka löytyy myös runosta.

Tämän runon kuvavalinta vahvistui lopullisesti runoilijan kanssa käydyn sähköpostiviestittelyn myötä. Runoilija kertoi haluavansa tuoda näkyviin autettavien ja auttajien keskinäisen riippuvuuden: samassa yhteiskunnassa eletään ja vaikka istutaankin pöydän eri puolilla, kohdataan samoja elämän ongelmia (Pakarinen 12.5.2012).

Tämän runon valitsin ensimmäiseksi luonnokseksi myös sen tekstin pituuden vuoksi. Halusin ko-

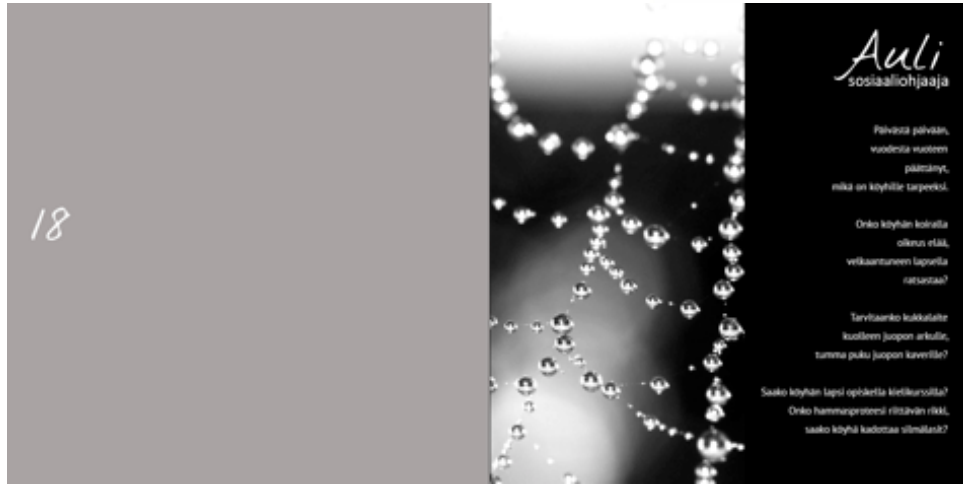
keilla, miten pitkä runo mahtuu suunnittelemallani väljällä rivityksellä sivulle. Totesin runon sopivan hyvin sivun korkeuteen. Muutenkin tekstielementti asettui sivulle oikein hyvin. Se ei ollut leveimmältäkään kohdalta liian leveä.

Tekstien tasauksen suunnittelin niin, että mikäli runo on aukeaman oikealla sivulla, tekstin tasausta on oikeassa reunassa. Vasemmalle sivulle tulevan tekstin tasausta on vasemmassa reunassa.

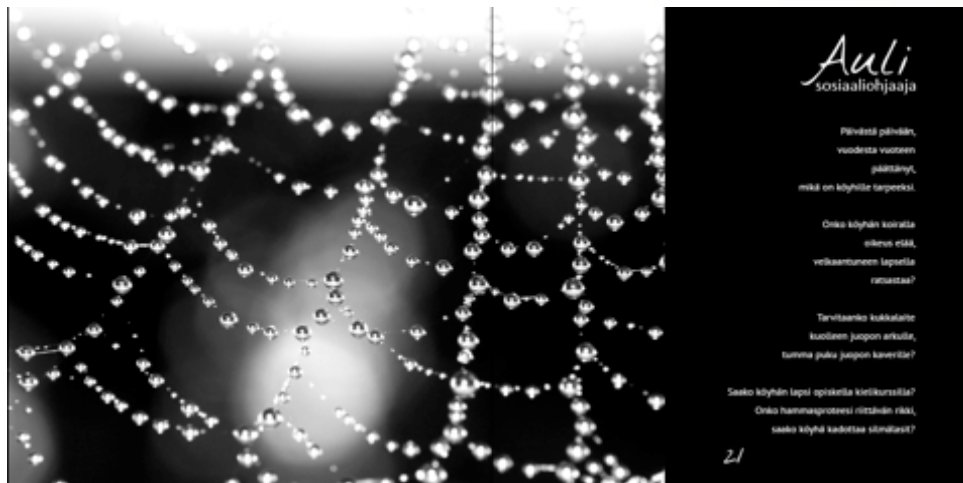
Ensimmäisessä taittoluonnoksessani runo ja kuva oli aseteltu samalle sivulle, ja aukeaman toinen sivu oli väriltään vaalean harmaa. Mielestäni aukeama oli asettelultaan epätasapainoinen. Oikean puoleinen sivu oli liian täynnä eri elementtejä ja kuva-ala jäi mielestäni liian pieneksi.

Seuraavassa luonnoksessa suurensin kuva-alaa täyttämään aukeaman vasemman sivun. Halusin kuvalla rikkoa aukeaman keskikohdan, ja niin annoin sen jatkua lähes puoleen väliin oikeaa sivua.

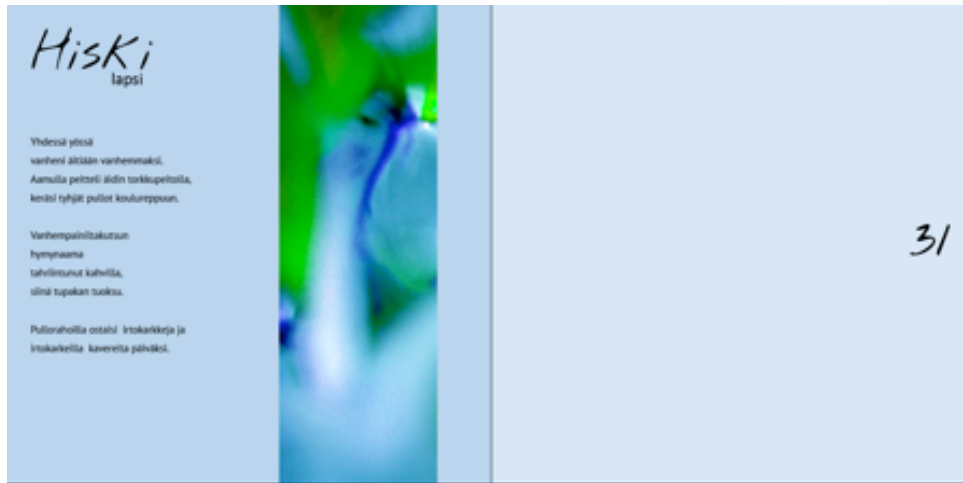
Pyysin sivuluonnoksista palautetta ISO:n johtajalta ja runoilijalta. He molemmat olivat erittäin tyytyväisiä viimeisimpään luonnokseen. Myös itse olin tyytyväinen tähän versioon Aulin tarinasta ja päätin tehdä pidempien runojen master-sivun sen asettelun mukaisesti. Lyhyempien runojen pohjana käytin Hiskin tarinan taittoa, jonka taitosta sain myös hyvää palautetta.

KUVA 14. Aulin tarinan ensimmäinen taittoluonnos.

KUVA 15. Aulin tarinan toinen luonnos taitosta. Tämän taiton pohjalta tein pidempien runojen master-sivun.

KUVA 16. Hiskin tarinan ensimmäinen taittoluonnos.

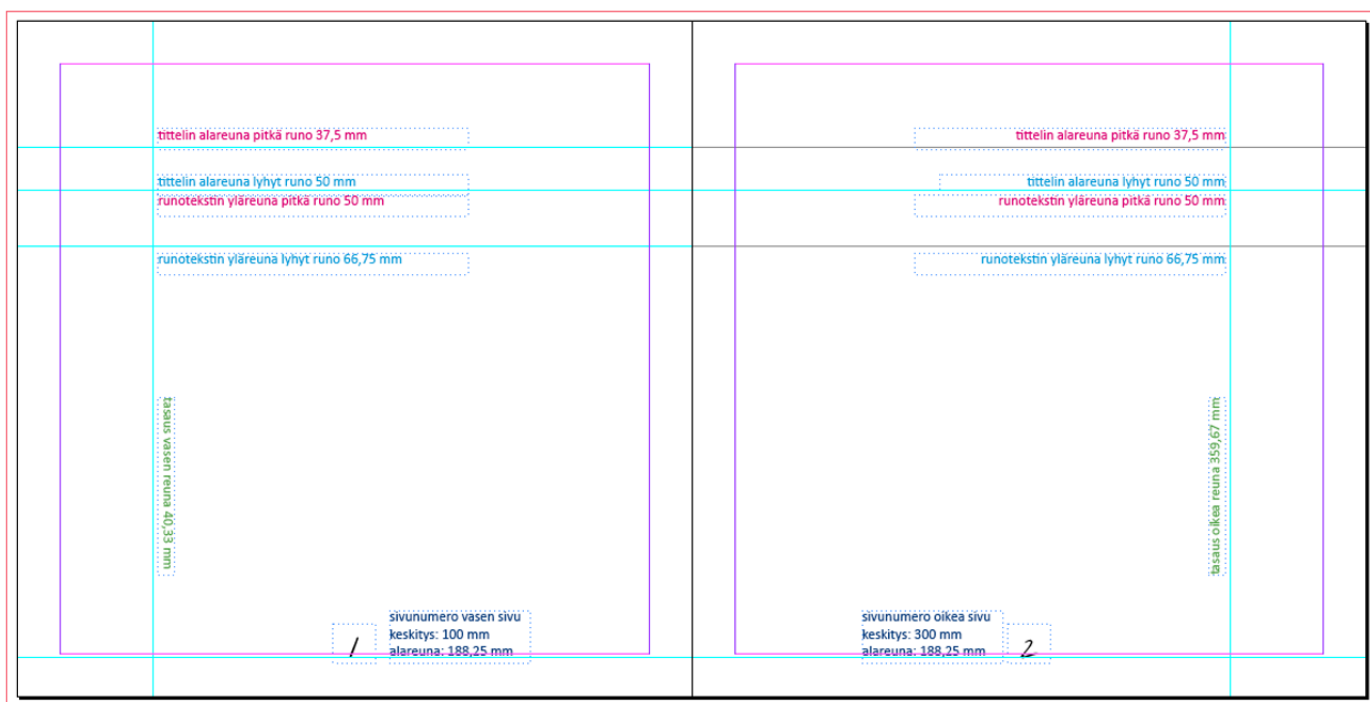
KUVA 17. Hiskin tarinan toinen luonnos taitosta. Tämän taiton pohjalta tein lyhyiden runojen master-sivun.

Master-sivut

Edellä mainittujen sivutaittojen pohjalta tein master-sivut helpottamaan loppujen sivujen taittoa. Master-sivuille merkitsin sekä pidempien että lyhyempien runojen osalta roolin/nimikkeen kohdan, runon leipätekstin alkamiskohdan, leipätekstin reunan tasauskohdan sekä sivunumeroiden kohdat.

Tein merkinnät sekä vasemmalla että oikealla tekstitasauksella. Sivunumerot tulevat näkyviin ainoastaan aukeaman runosivulle. Tällä halusin rauhoittaa kuva-alueet ylimääräisiltä elementeiltä.

Runon henkilön nimen paikkaa en laittanut master-sivuille, koska sen asettelu vaihtelee hieman sivuttain. Nimen asettelu riippuu sen pituudesta ja siinä esiintyvien kirjainten muodoista sekä siitä miten se mielestäni parhaiten sopii yhteen roolin/nimikkeen kanssa.

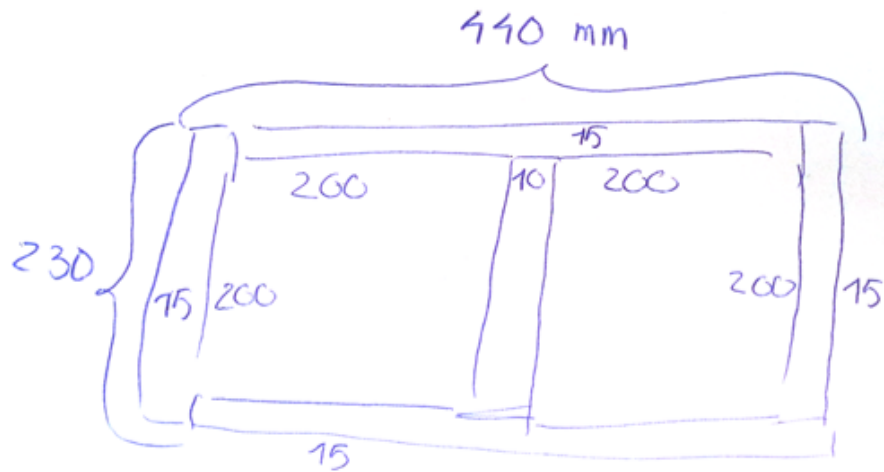

KUVA 18. Master-sivut, joissa on omat asettelut vasemmalle ja oikealle runosivulle.

Muutaman runon kohdalla jouduin toteuttamaan taiton poiketen master-sivujen asetteluista. Syynä näihin poikkeaviin asetteluihin olivat kuvavalintani sekä niiden soveltuvuus master-sivujen taittoihin. Esimerkiksi Liisan tarinassa kuva jakautuu aukeaman molempien sivujen reunaosiin. Tästä johtuen siirsin tekstin vasemman tasauksen hieman keskemmälle sivua.

KUVA 19. Esimerkiksi Liisan tarinan sivuilla on taitto toteutettu master-sivuista poikkeavalla tavalla.

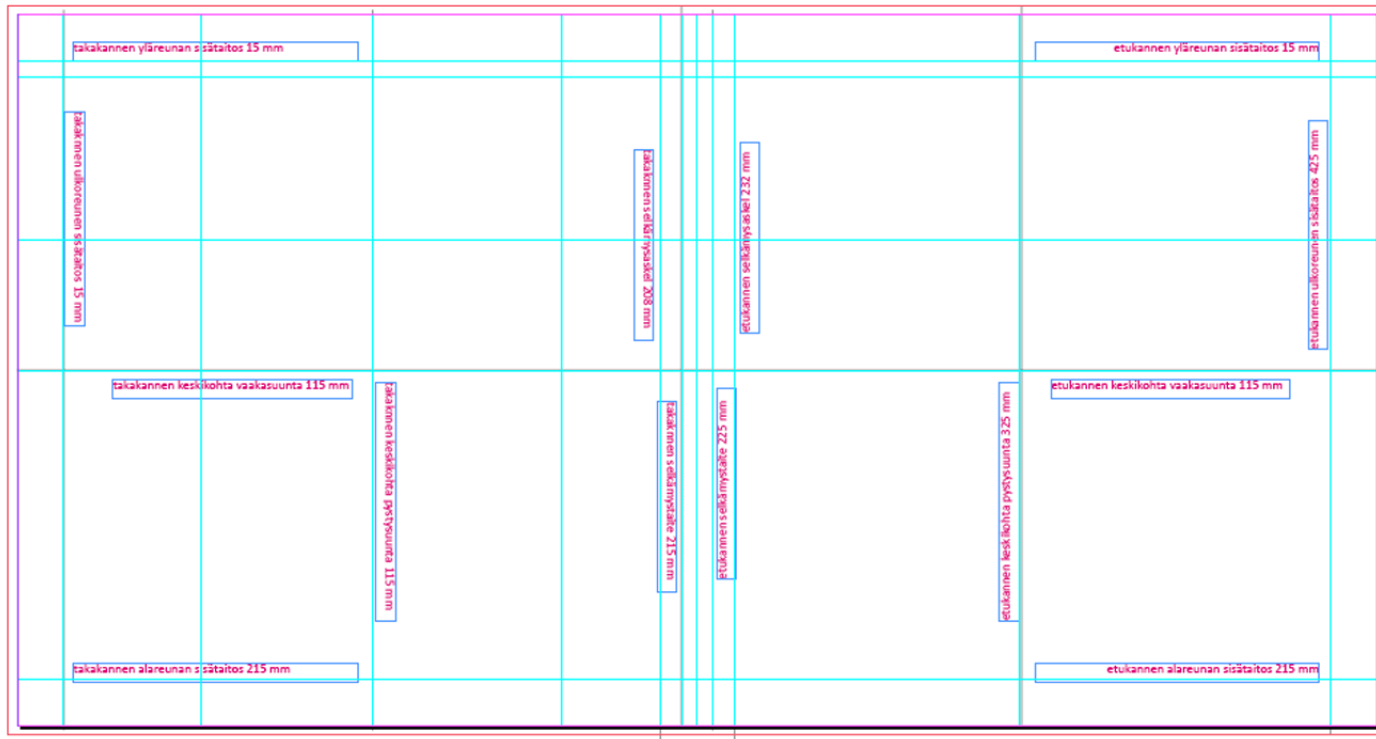

6.3 Kannen taitto

Kannen master-sivu

Kannen taitto vaati minulta tarkkaa etukäteissuunnittelua. Aluksi hahmottelin paperille kansipohjan eri osien mitat. Käsin tehdyn hahmotelman jälkeen tein kansille oman master-sivun.

KUVA 20. Ensimmäinen käsin tehty hahmotelma kansien taittopohjasta.

KUVA 21. Kansien master-sivut.

Kannen jokaisessa reunassa on 15 mm taitereunat. Kannen kuvan tulee ulottua näiden alueiden yli leikkausvaroihin saakka. Kannen selkämysten leveydeksi varasin 10 mm. Selkämysten tulee ruunoilijan nimi sekä kirjan nimi. Etu- ja takakanteen varasin lisäksi 7 mm alueen selkämysaskeleelle molemmin puolin selkämystä.

Tekstielementtien asetteluun helpottamiseksi merkitsin master-sivulle kansien keskikohtien halkaisijat pysty- ja vaakasuunnassa.

Kannen elementit

Kansien ulkoasun halusin yhtenäiseksi niin, että etukannen kuvan taustaväri jatkuu sulautuen takakannen taustaväriksi. Kansikuvan valinta tapahtui melko aikaisessa vaiheessa kirjan suunnittelua. Halusin kanteen jonkin kauniin ja värikkään yksityiskohdan luonnosta. Selatessani kuvituskuviani löysin värikkään perhosta esittävän kuvan.

Mielestäni perhonen kuvaa hyvin myös elämän eri vaiheita ja yksilön kehittymistä. Kaaosteorian perhosefektin mukaan perhosen siivenisku maapallon toisella puolella voi saada aikaan myrskyn toisella puolella maapalloa. Pienet muutokset alkutilassa tai välivaiheessa aikaansaavat suuria muutoksia tapahtumassa. Samoin ihmisten kanssa tehtävässä sosiaalityössä pienilläkin muutoksilla voi olla suuria vaikutuksia asiakkaiden elämään. (Sivistyssanakirja.)

Halusin laittaa kanteen QR-koodin (Quick Response). Koodiin voi sisällyttää tekstiä ja kuvia. Useasti koodi sisältää linkin verkkosivulle, josta löytyy tuotteeseen liittyvää lisätietoa tai esimerkiksi kilpailuja. Koodin käyttö on viime vuosina yleistynyt kovasti. Sitä näkee eniten mainosten yhteydessä. Koodin voi lukea esimerkiksi matkapuhelimeen ladatulla sovelluksella.

Olisin mieluiten laittanut koodiin ISON verkkosivuston. Koska sivuston osoite muuttuu lähiaikoina, päätin laittaa koodiin ISBN-numeron, kirjan nimen sekä tiedot tekijöistä, julkaisijasta ja kuvälähteistä. Tein QR-koodin www.qr-koodit.fi -sivuston generaattorin avulla. Koodin teko oli erittäin helppoa. Kirjoitin vain tekstikenttään haluamani tekstin ja painoin Luo QR-koodi -painiketta.

KUVA 22. Runokirjan takakannen QR-koodi.

QR-koodin lisäksi laitoin takakanteen Sosiaalialan osaamiskeskukset 10 vuotta -tunnuksen. ISON yritystunnusta en kirjan julkaisijana laittanut esille, koska tunnus uusitaan melko heti kirjan julkaisun jälkeen. Mahdollisiin seuraaviin painoksiin voin laittaa QR-koodiin linkin ISON verkkosivuille sekä ISON yritystunnuksen koodin viereen. Kirjapaino ehdotti koodin ja tunnuksen viereen Tehty Suomessa -tunnusta. Minustakin se oli hyvä idea, ja niinpä toteutimme sen.

Tekstielementteinä kirjan etukannessa on kirjan nimi sekä runoilijan nimi. Takakannessa on kirjan nimen lisäksi lyhyt esittelyteksti kirjan sisällöstä.

KUVA 23. Runokirjan kansien taitto.

6.4 Kuvankäsittely

Runokirjan kuvien osalta kuvankäsittely sisälsi pääasiassa kuvien rajauksen sekä hieman värien säätöä. Melkein jokaiseen kuvaan tein liukusäädön tasomaskin avulla. Alkuperäiskuvien hyvän laadun ansiosta kuvankäsittelyn osuus työssäni jäi melko vähäiseksi.

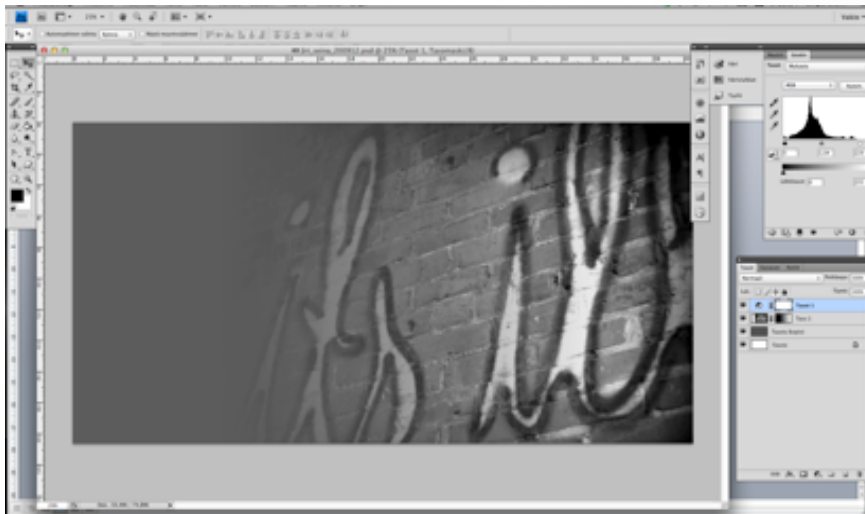
Tähän raporttiin otin esimerkiksi Jirin tarinan osalta alkuperäisen kuvan sekä tekemäni muokkaukset PhotoShop -näkyssä.

Kuvankäsittelyssä tein Jirin kuvaan seuraavat toiminnot:

- avasin uuden työn kokoon 406 x 206 mm (kirjan aukeama + 3 mm leikkuuvarat)
- siirsin alkuperäisen kuvan uudelle tasolle ja rajasin sen korkeudeltaan pohjaan sopivaksi
- lisäsin pohjatason ja kuvan väliin uuden tason, jonka väriksi valitsin kuvasta harmaan sävyn
- tein kuvaan tasomaskin, jolla häivyttin kuvaa vasemmasta reunasta runon tekstille tarvittavan tilan verran
- tein värisäädöt omalla tasolla
- tarkistin lopulliset värit ja tein niiden säätöjen viimeistelyn Toistoalavaroitus ja Vedosvärit-näyttöjen avulla.

KUVA 24. Jirin tarinassa käytetyn kuvituksen alkuperäinen kuva.

KUVA 25. Jirin tarinassa käytetyn kuvituksen kuvankäsittelyn säädöt PhotoShop -ohjelmalla.

7. Runokirjan painatus

Taiton valmiiksi saatuani halusin vielä varmistuksen, että kaikki oli kunnossa kirjapainoa varten. Pyysin oppilaitokselta Hartti Lehtimäkeä tarkistamaan, että työ oli taiton ja kuvankäsittelyn osalta valmis painettavaksi. Erityisesti halusin hänen kommenttinsa kannen taitosta ja kuvien painovärien säädöistä. Näihin hänellä ei ollut erityisiä korjaamishdotuksia. Katsoimme Lehtimäen kanssa painotuotteen pdf-asetukset kohdilleen. Lehtimäeltä sain myös hyvän vinkin painotalon valintaa varten. Ennen painotalojen kilpailutusta päätin vielä kirjan paperivalinnat.

7.1 Paperivalinnat ja sidosasu

Kirjan suunnittelussa visuaalisuuden lisäksi minulle oli erittäin tärkeää, miltä kirja tuntui sitä selattaessa ja lukiessa. Niinpä kävinkin tutustumassa erilaisiin painopapereihin paikallisessa painotalossa.

Halusin sivujen paperiksi jotain silkinpehmeää, väriltään luonnollisen valkeaa, hyvin värejä toistavaa. Useiden eri papereiden joukosta mielenkiintoni herätti heti päällystämätön Munken Lynx -paperi. Sen lisäksi että paperi tuntui hyvältä, täytti se myös teknisiltä ominaisuuksiltaan vaatimukseni. Niinpä valitsin sivujen paperiksi Munken Lynx 150 g/m². (Turun kirjekuoritehdas.)

Kannen paperin halusin tuovan esiin luonnolliset värit, tarkat yksityiskohdat sekä vahvan kontrastin värien välillä. Kirjapainon vaihtoehtoista hyvin vaatimuksiani vastasi MultiArt -paperi. Paperi on tehty erityisesti korkealaatuisten kuvien painamiseen. Paperia saa kolmella eri pintavaihtoehdolla: Gloss, Silk ja Matt. Runokirjan kannen paperiksi edellä mainituista parhaiten sopi mielestäni Gloss, koska se soveltuu nimenomaan vaativaan ja ylelliseen kuvantoistoon. MultiArt Gloss on täyspäällystetty taidepainopaperi. Se on erittäin hyvä valinta sellaisten kuvien toistoon, joissa on paljon värejä,

heijastuksia ja vaativia yksityiskohtia. Valitsin kannen paperiksi MultiArt Gloss 130 g/m². Halusin kanteen mattalaminoinnin, jolla saadaan aikaan miellyttävä samettinen tuntu. (Bookwell.)

Vaikka kirja ei olekaan kovin paksu, halusin siihen kovat kannet ja sidosasuksi ommellun sidoksen. Mielestäni ne antavat kirjalle sekä runojen tarinoille haluamaani lisäarvoa. Kirjan kokonaissivumäärä ollessa vain 48 sivua + esilehdet, soveltui siihen hyvin ommeltu sidos sivujen paperin ollessa melko paksua. Kannen pahvin paksuudeksi valitsin 2,5 mm, joilla kansista saatiin hyvin jämäkät.

Kirja tulee toimimaan myös ISON yrityslahjana. Tällöin kirjan saajalle kirjoitetaan usein muistokirjoitus kirjan esilehteen. Tästä johtuen valitsin kirjan esilehtien väriksi harmaan, jolla esimerkiksi kuulakärkikynällä kirjoitettu teksti erottuu hyvin.

7.2 Kirjapainon valinta

Pyysin kirjan painatustyöstä tarjoukset neljästä painotalosta. Painosmäärinä olivat 100 kappaletta sekä seuraavat 100 kappaletta. Yksi painoista ei pystynyt toteuttamaan kovakantisen kirjan painatusta ja yhdestä painotalosta en saanut tarjousta pyytämäni päivämäärään mennessä.

Tarjoukset saatuani julkaisija päätti painattaa kirjan ensimmäisessä erässä 300 kirjaa. Saamieni tarjousten hintaero oli huomattava. Hyväksyin Saa-

rijärven Offset Oy:n tarjouksen, joka oli yli kaksi kertaa edullisempi kuin toisen painotalon tarjouksen summa 300 kappaleelle.

7.3 Kirjan painatusprosessi

Poltin painomateriaalin dvd:lle, jonka lähetin painotalolle. Sivut olivat painovalmiina pdf-tiedostona, johon oli merkitty leikkausvarat ja -merkit. Kansien taiton lähetin avoimena InDesign-tiedostona, koska painon täytyi vielä varmistaa selkämukun lopullinen leveys sivuston paksuuden mukaan.

Painotalo lähetti minulle sivuista matalaresoluutioiden pdf-vedoksen. Siitä pystyi varmistamaan tekstien ja kuvien sijainnit, mutta kuvien värisäätöjen tarkistamiseen siitä ei ollut apua. Elementtien asetellut vedoksessa olivat oikein. Värisäätöjen, lähinnä liukuvärien, osalta soitin vielä painotaloon ja pyysin heitä varmistamaan, etteivät kuvien häivytykset tule lopullisessa työssä erottumaan pykäläisenä, vaan liuku on tasaisesti häipyvä.

Kannen vedos oli painettu ja siihen oli taitettu selkämukun oikeaan mittaan. Vedoksesta oli hyvä tarkistaa sekä kuviin että teksteihin liittyvät asiat. Selkämukun leveys oli hieman muuttunut, joten takakannen tekstin keskitystä täytyi siirtää muutamalla millimetrillä. Muita osin ei vedokseen ollut muutettavaa.

7.4 Uunituore painotuote käsissäni

Painotalo oli vahvistanut tilausvahvistuksessaan valmiiden kirjojen toimituksen päivämääräksi 7.11. Näin ne ennättäisivät hyvin 19.11. sovittuun julkaisupäivään mennessä.

Kirjat eivät saapuneet sovittuna päivänä. Soitin heti seuravana aamuna painotaloon ja kysyin lähetyksen tilanteesta. Toimitus oli lähetetty, ja sen pitäisi olla tuona päivänä perillä.

Olin kovasti jännittänyt, miten kuvien häivytykset lopullisessa tuotteessa toimisivat, joten pyysin vielä painoa katsomaan muutaman sivun osalta, miltä ne painetussa tuotteessa näyttäivät. Oli todella helpottavaa kuulla, että kuvien häivytyks oli onnistunut hyvin. Tuon tiedon kuultuani odottelin innolla kuljetusfirman lähetyksen saapumista.

Tunnelma oli vähän sama kuin pikkutyttöinä joulupukkia odotellessa. Samaan aikaan oli jännittävä ja malttamaton olo. Kuljetusfirman miehen soitettua, että lähetyks saapuu kohta, odottelin häntä työpaikan ulko-oven lähellä levottomasti tuolilla istuen.

Lähetyksen saavuttua avasin innoissani yhden laatikon ja nostin sieltä uunituoreen runokirjan lähempään tutkiskeluun. Kirjan kansi näytti hyvältä, kukan ja perhosen kirkkaat värit toistuivat siinä erinomaisesti, aivan kuten paperin ominaisuuksissa

oli mainittukin. Kannen tuntu oli juuri niin samettinen kuin olin toivonut, ja mattalaminointi suojaasi hyvin kirjan kannen paperia.

Avattuani kirjan ilmoille lennähti uskomattoman ihana juuri painetun paperin tuoksu. Mielenkiintoista, että kirjasta ensimmäisten aistimusten joukossa oli hajuaistilla aikaansaatu tuntemus. En ollut osannut kuvitellakaan näin käyvän. Nuuhkin kirjaa useaan otteeseen ja tallensin tuon ainutlaatuisen hetken tuoksun tunnemuistiini.

Seuraavaksi aloin selata kirjaa ja katsoa miten kuvat ja tekstit toimivat lopullisessa teoksessa. Olin erittäin tyytyväinen lopputulokseen. Kuvien värit toistuivat hyvin ja liu'ut olivat huomattavasti tasaisemmat kuin olin odottanut. Sivujen paperivalinta oli myös onnistunut, se tuntui ihanan silkinsileältä. Ja vaikkakin kyseessä on kova materiaali, oli pinnassa miellyttävä pehmeiden tuntu.

Ensitutustumisen jälkeen tutkin kirjan sisältöä hyvinkin tarkkaan. Muutaman tekstisisältöön liittyvän kirjoitusvirheen siinä huomasin, ja ne korjaankin kirjan toiseen painokseen.

8. Kustannussopimukset ja kirjan markkinointi

Kustannussopimukset

ISO on tehnyt runokirjan julkaisemisesta kustannussopimukset sekä runoilijan että minun kansani. Riitta Pakarisen osalta sopimuksen kohteena ovat runokirjassa olevat runot. Omalta osaltani kohteena on teoksen graafinen suunnittelu ja taitto.

Sopimuksen tarkoituksena on siirtää kirjan julkaisijalle teoksen taloudelliset oikeudet. Sopimuksessa on sovittu muun muassa aineiston luovuttamisesta sekä jokaisen painoksen vapaakappaleista.

Runokirjan markkinointi ja myynti

Arvokas arki -runokirjan julkaisutilaisuus oli 19.–20.11.2012 Mikkelissä pidetyillä ISO-päivillä. Tilaisuudessa kirjaa markkinoitiin seminaarin taukojen aikana diaesityksellä. Seminaarissa oli myös kirjoja myynnissä. Kirjan vastaanotto oli erittäin hyvä, ja sitä myytiinkin muutamia kymmeniä jo seminaarin aikana.

Ennakkomarkkinointia tehtiin hieman ISO:n verkostoissa ennen kirjan julkaisua. Tästä seurasi jo muutamia tilauksia. Julkaisemisen jälkeen kirjaa on markkinoitu pääasiassa sähköpostilla. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian lehdessä kirjaa on mainostettu joulukuussa 2012 (liite 1). Myös vuoden 2013 alussa ilmestyvän Noste-lehden ensimmäisessä numerossa mainostetaan kirjaa. Savon Sanomat haastatteli Riitta Pakarista heti kirjan julkaisemisen jälkeen (liite 2). Kevään 2013 aikana kirjaa markkinoidaan ja myydään erilaisissa sosiaalialan tilaisuuksissa.

Kirjaa voi tilata ISO:n verkkosivuilta sähköisellä lomakkeella (Webropol-tilauslomake). Lisäksi jokaisen myydyin kirjan välissä on lomake lisätilauksia varten. Kirjan myyntiä kuopiolaisen kirja-kaupan kautta selvitetään myös. Tämän raportin kirjoittamisen aikana kirjaa on jäljellä enää reilu 30 kappaletta. Kirjan korjatusta toisesta painoksesta on tehty 600 kappaleen tilaus.

9. Loppupohdintaa prosessista eräänä sunnuntai-iltana

Kun katson valmista runokirjaa, ovat päällimmäisinä tunteina mielessäni ilo ja ylpeys. Olen iloinen ja ylpeä siitä, että olen saanut olla osallisena tuomassa sosiaalialan ääntä kuuluville tuolle alalle epätavallisen viestinnän välineen avulla.

Koko prosessi oli erittäin mielenkiintoinen. Ei ainoastaan graafisen viestinnän osalta, vaan ehkäpä vieläkin enemmän käyttämiäni menetelmien ja teorioiden osalta. Oli mielenkiintoista seurata, miten hyvin tulkitsevana menetelmänä kriittisrealistinen evaluaatio ohjasi kirjan valmistumisprosessia.

Hermeneuttinen tulkinta toimi runojen kohdalla uskomattoman hyvin. Olen aina tukeutunut enemmän käytäntöön kuin teoriaan tekemisissäni. Olin aivan ihmeissäni ja innoissani siitä miten hyvin kyseinen teoria kulki käytännön mukana. Menetelmien avulla pääsin huomattavasti pintaa syvemmälle runojen sisältöjen tulkinnassa sekä visuaalisessa suunnittelussa.

Voimaantumisen käsitteen aiempaa tarkempaa tutkimista pidin myös antoisana. Voimme kokea voimaantumista niin useista eri asioista esimerkiksi kulttuurin avulla. Tämä vahvistaa ajatustani siitä, että voimaantuminen tulisi ottaa laajemmin käyttöön hyvinvointiimme liittyvissä asioissa esimerkiksi sosiaali- ja terveystalvija suunniteltaessa ja kehitettäessä.

Omaa työtäni ja työskentelyäni tarkastellessani olen tyytyväinen lopputulokseen. Työ eteni suurimmaksi osaksi aikataulun mukaisesti. Ainoastaan dokumentointi ja raportin kirjoittaminen viivästyivät. Syynä tähän olivat syksyn työkiireet sekä noin kuukauden sairauslomani heti kesän jälkeen. Toisaalta päätin jo opinnäytetyötäni aloittaessa olla armollinen itselleni. Työn ohessa ja osittain oma työtehtävänä toteutetun opinnäytetyön aikatauluun vaikuttivat myös useat työssäni tiettyjen aikataulujen mukaisesti toteutettavat tehtävät.

Olen työssäni tehnyt useiden vuosien ajan taitotöitä, joten kirjan taiton suunnittelussa ja toteutuksessa en teknisesti kokenut oppivani kovinkaan paljon uutta. Toki olen opinnoissani oppinut paljon asioita typografiaan ja sommitteluun liittyen. Ja näitä oppeja pääsinkin hyvin hyödyntämään opinäytetyössäni.

Jo aiemmin mainitsinkin, että en ole suunnitellut kirjan kansia. Kansien suunnittelussa huomioitavien asioiden tietämisestä uskon olevan hyötyä myös tulevissa työtehtävissäni. Tämän projektin myötä sain myös varmuutta ja vahvistusta osaamiselleni painotuotteiden taiton suunnittelussa ja toteutuksessa. Kirjan painatuksen kilpailutus sekä yhteistyö painotalojen kanssa antoivat myös lisää varmuutta graafisen viestinnän ammattiosaamiseen.

Suurin oppimiseni tässä tehtävässä, niin kuin koko kolmen ja puolen vuoden ajan kestäneissä ammattikorkeakouluopinnoissani, on ollut eri teorioiden tunnistaminen ja hyödyntäminen sekä analyttisen ajatteluni kehittäminen ja kehittyminen. Kaiken oppimani uskon auttavan minua pohtimaan ja analysoimaan omaa tekemistäni ja ympärilläni olevia viestinnän osa-alueita monipuolisemmin ja syvemmin.

Runot

Julkaisematon runokokoelma 54 runoa. Riitta Pakarinen. Heinävesi. (Tekijän hallussa.)

Runoista valittu julkaistavaksi Arvokas arki -runokirjassa 20 runoa:

1. Tuija, sosiaalityöntekijä
2. Riitta, sosiaalityöntekijä
3. Osmo, virkamies
4. Pentti, työtön
5. Jari, entinen yrittäjä
6. Susanna, koululainen
7. Auli, sosiaalihoaja
8. Liisa, palveluneuvoja
9. Aila, siivooja
10. Hanna, toimitilahuoltaja
11. Jiri, muusikko
12. Monaliisa, lapsi
13. Hiski, lapsi
14. Ville, lapsi
15. Pirjo, sosiaalityöntekijä
16. Leila, lastensuojelutyöntekijä
17. Kristiina, perheterapeutti
18. Sami, eläkeläinen
19. Heta, aikuissosiaalityöntekijä
20. Minna, psykologi

Kuvat ja kuviot

- KUVIO 1.** Arvokas arki -runokirjan ja opinnäytetyön toteutusaikataulu. Sirpa Blom 2012.
- KUVIO 2.** Runokirjan valmistuminen on pyörähtelevä prosessi. Sirpa Blom 2012.
- KUVIO 3.** Runojen tulkinnan syveneminen hermeneuttisen menetelmän keinoin. Sirpa Blom 2012.
- KUVA 4.** Runon mielikuvien kirjaaminen muistilapuille. Sirpa Blom 2012.
- KUVA 5.** Kollaasi kuvituskuvista [viitattu 10.10.2012]. Saatavissa: <http://www.morguefile.com/>.
- KUVA 6.** Kuvakaappaus runokirjan kuvien lähteenä olevasta MorgueFile -kuva-arkistosta [viitattu 10.10.2012]. Saatavissa: <http://www.morguefile.com/>.
- KUVA 7.** Sydämen täydeltä -runokirjan kansi ja aukeama. Kaskinen, A.M. & Immonen, M.L. 2010. Sydämen täydeltä. Helsinki: Kustannus-Osakeyhtiö Kotimaa/Kirjapaja.
- KUVA 8.** Ajattelen sinua tänään -runokirjan kansi ja aukeama. Leinonen, M. & Reich, I. 2002. Ajattelen sinua tänään. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- KUVA 9.** Ilo siltana päiväsi yli -runokirjan kansi ja aukeama. Leinonen, M. 2008. Ilo siltana päiväsi yli. Helsinki: Tekijät ja Kotimaa-Yhtiöt Oy/Kirjapaja.
- KUVA 10.** Hiskin tarinan originaalikuva [viitattu 10.10.2012]. Saatavissa: <http://www.morguefile.com/>.

- KUVA 11.** Villen tarinan originaalikuva [viitattu 10.10.2012]. Saatavissa: <http://www.morguefile.com/>.
- KUVA 12.** Susannan tarinan originaalikuva [viitattu 10.10.2012]. Saatavissa: <http://www.morguefile.com/>.
- KUVA 13.** Kuvakaappaus Nothing You Could Do -fontin lataussivusta [viitattu 26.12.2012]. Saatavissa: <http://www.dafont.com/>.
- KUVA 14.** Aulin tarinan ensimmäinen taittoluonnos. Sirpa Blom 2012.
- KUVA 15.** Aulin tarinan toinen taittoluonnos. Sirpa Blom 2012.
- KUVA 16.** Hiskin tarinan ensimmäinen taittoluonnos. Sirpa Blom 2012.
- KUVA 17.** Hiskin tarinan toinen taittoluonnos. Sirpa Blom 2012.
- KUVA 18.** Master-sivut. Sirpa Blom 2012.
- KUVA 19.** Liisan tarinan taitto. Sirpa Blom 2012.
- KUVA 20.** Käsin tehty luonnos kansien taittopohjasta. Sirpa Blom 2012.
- KUVA 21.** Kansien master-sivut. Sirpa Blom 2012.
- KUVA 22.** Runokirjan takakannen QR-koodi. Sirpa Blom 2012.
- KUVA 23.** Runokirjan kansien taitto. Sirpa Blom 2012.
- KUVA 24.** Jirin tarinan originaalikuva [viitattu 11.12.2012]. Saatavissa: <http://www.morguefile.com/>.
- KUVA 25.** Kuvakaappaus Jirin tarinassa käytetyn kuvituksen kuvankäsittelyn säädöistä. Sirpa Blom 2012.

Lähteet

Anttila, P. 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. 2. painos. Hamina: Akatiimi Oy.

Anttila, P. 2007. Realistinen evaluaatio ja tuloksellinen kehittämistyö. Hamina: Akatiimi Oy.

Arajärvi, P. 2011. Kestävä kehitys perus- ja ihmisoikeuksien raamissa. Teoksessa: Pohjola, A. & Särkelä, R. (toim.). 2011. Sosiaalisesti kestävä kehitys. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Bookwell. MultiArt – paperi laadukkaaseen kuvantoistoon [verkkosivu] [viitattu 15.1.2013]. Saatavissa: <http://www.bookwell.fi/1-%20ja%204-v%C3%A4ri,%20arkkipainatus>.

Dafont [verkkosivu] [viitattu 26.12.2012]. Saatavissa: <http://www.dafont.com/>.

Finlex. Laki tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin [verkkosivu]. 404/1961, 1 luku, 5 §. [viitattu 6.4.2012]
Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1961/19610404>.

Hakala, J. T. 2004. Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille. Helsinki: Gaudeamus.

Helakorpi, S. Hermeneuttinen kehä [verkkojulkaisu]. Openetti [viitattu 6.4.2012]. Saatavissa: http://openetti.aokk.hamk.fi/sisu/TEEMAT%20AI-HEALUEITTAIN/tyoelamaosaaminen/Ammattitaito/Ammattitaito/pp-kalvot/Ammattitaito_tiedostot/frame.htm.

Hyväterveys. Intuitio ratkaisee puolestasi [verkkosivu] [viitattu 17.2.2013]. Saatavissa: <http://hyvaterveys.fi/artikkelit/Intuitio-ratkaisee-puolestasi/1359/>.

Internetix opinnot. Tunneäly [verkkosivu] [viitattu 17.2.2013]. Saatavissa: http://opinnot.internetix.fi/fi/muikku2materiaalit/lukio/ps/ps4/02_tunteeet/07_2.7_tunnealy?C:D=hNqI.gZ5n&m:selres=hNqI.gZ5n.

Kauppila, T. Vs: Arvokas arki –runokirjan työsuunnitelma tutkivan toiminnan osalta [sähköpostiviesti]. Vastaanottaja Sirpa Blom. Lähetetty 13.4.2012 [viitattu 17.4.2012].

Kuivalahti, M. Pedagoginen arviointi [verkkosivu]. Hämeen ammattikorkeakoulu [viitattu 17.2.2013]. Saatavissa: <http://openetti.aokk.fi/e/Arviointi/topics/topic2/page1.htm>.

MorgueFile -kuva-arkisto [verkkosivu] [viitattu 10.10.2012]. Saatavissa: <http://www.morguefile.com/>.

Ojanen, M. 1996. Mikä minä on? Minän rakenne, kehitys, häiriöt ja eheytyminen. Tampere: Kirjatoimi.

Pakarinen, R. Vs: Kaksi runotulkintaa kommentoitavaksi [sähköpostiviesti]. Vastaanottaja Sirpa Blom. Lähetetty 12.5.2012 [viitattu 13.5.2012].

Pohjola, A. & Särkelä, R. (toim.).2011. Sosiaalisesti kestävä kehitys. Helsinki: Sosiaali- ja terve-ysturvan keskusliitto ry.

Qr-koodit [verkkosivu] [viitattu 15.1.2013]. Saatavissa: <http://www.qr-koodit.fi/generaattori>.

Savolainen, M. 2008. Maailman ihanin tyttö. Helsinki: Blink Entertainment Oy.

Siitonen, J. 2000. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua [verkkajulkaisu]. Oulu: Oulun yliopisto [viitattu 9.10.2012]. Saatavissa: <http://herkules oulu.fi/isbn951425340X/html/cfadhjcg.html#CFADJHJD>.

Sivistyssanakirja. Perhosefekti [verkkosivu] [viitattu 26.1.2013]. Saatavissa: <http://suomisanakirja.fi/perhosefekti>.

Turunen, K.E. 1997. Halut, arvot ja valta. Jyväskylä: Atena Kustannus.

Turunen, T. 2010. Laitoshoito on neljä kertaa perhehoitoa kalliimpaa. Perhehoito. 2010 nro 5, 22–23. Turun kirjekuoritehdas. Munken Lynx [verkkosivu] [viitattu 15.1.2013]. Saatavissa: <http://www.turunkirjekuoritehdas.fi/Graafiset-paperit-1380.aspx>.

Ulkoasiainministeriö. Ihmisoikeudet [verkkosivu] [viitattu 9.10.2012]. Saatavissa: <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=42533&contentlan=1&culture=fi-FI>.

Webropol-tilauslomake [verkkosivu] [viitattu 16.1.2013]. Saatavissa: <http://www.webropol-surveys.com/Answer/SurveyParticipation.aspx?SDID=Fin583975&SID=733c9fef-f3f3-4413-ac0d-fa0419c1352c&dy=321980421>.

Liitteet

LIITE 1

Arvokas arki -runokirjan mainos
Talentia-lehdessä.

Koulutustilalle näytetään vihreää

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettamat selvityshenkilöt **Erno Lehtinen** ja **Ida Miettinen** kannattavat koulutustilain käyttöönottoa. Koulutustilain idea on, että jokaisella Suomessa pysyvästi asuvalla yli 25-vuotiaalla olisi mahdollista avata henkilökohtainen koulutustili. Tilin aukaiseminen edellyttäisi omaa säästöosuutta, jota tuettaisiin valtion rahoituksella.

Tarkoituksena on laajentaa alkukoulutuksen rahoitusohjajaa ja synnyttää uutta koulutautumisen kulttuuria sekä vahvistaa koulutustarjontaa. Malli myös ohjaisi yksityistä koulutusta koulutukseen.

Koulutuksessa aliedustettujen ryhmien koulutukseen pääsyä tuettaisiin kasvattamalla voimakkaasti opintotestiläppöisen rahoituksen osuutta vapaan sivistystyön rahoituksessa. Hakevan ja ohjauksellisen toiminnan osuutta kokonaisrahoituksesta kasvatettaisiin selvästi. Opintotestimallia kehitettäisiin myös niissä ammatillisissa lisäkoulutuksissa, joissa opintomaksut saattavat olla korkeita.

Kokemusasiantuntijoille oma yhdistys

Kokemusasiantuntijoiden yhdistys KoKoA – Koulutetut Kokemusasiantuntijat ry aloitti toimintansa.

– KoKoA toimii kokemusasiantuntijayön edistäjänä, ennakkoluulojen murtajana ja on mukana sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämässä. Kokemusasiantuntijoiden rooli sosiaali- ja terveyspalvelujen suunnittelu- ja kehitystyössä kasvaa. Myös kokemuskouluttajien ja vertaistoimijoiden kysyntä on jatkuvassa nousussa, kertoo puheenjohtaja **Maj-Lis Juslin**.

KoKoA:n jäsenillä on yhdistyksen hallituksen hyväksymä koulutus tai muu pätevyys kokemusasiantuntijan työhön. Yhdistys tiedottaa toiminnastaan ja välittää kokemusasiantuntijoita keskitetyiä heitä tarvitseville. Uusi yhdistys järjestää jäsenilleen myös työnhajusta ja jatkokoulutusta.

Rikostaustan tarkistaminen vapaaehtoisuudessa

Valmistellaan lakimuutos, jossa rikostaustaselvitys tarvitaan myös niillä henkilöillä, jotka toimivat lasten parissa vapaaehtoisina. Ensimmäisenä voimaan tulevassa laissa pohdittavana on myös se, millaiseen vapaaehtoisuuteen tarkistamismenettely on syytä ulottaa. Tarkoituksena ei ole hankaloittaa vapaaehtoisuutta järjestämistä tai vapaaehtoisuuteen osallistumista.

Lasten kanssa työskentelevien henkilöiden rikostaustan tarkistuksia on tehty vuodesta 2003 lähtien. Selvittämismenettelyn tarkoituksena on estää seksuaalirikoksista ja tietyistä muista rikoksista tuomittuja henkilöitä työskentelemästä lasten kanssa. Tämän vuoden alusta rikostaustatieto on vaadittu myös opiskelija- ja lasten kanssa tapahtuvaa työssäoppimista tai harjoittelua varten.

Arvokas arki

runoja sosiaalityön arjesta

Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus (ISO) on julkaissut sosiaalityöntekijä Riitta Pakarisen Arvokas arki -runokokoelman.

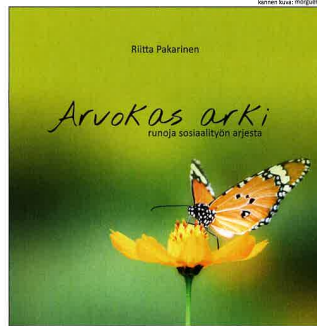
Runokirjan tarinat kertovat kohtaamisista sosiaalialan käytännön työssä. Valokella kohdistuu ammattilaisten, asiakkaiden ja heidän läheistensä näkökulmiin ja syviin tuntemuksiin arjen tilanteissa.

Tekstien ohessa hyvin henkilökohtaisia, on kuvituksessa haluttu nostaa esille meille kaikille yhteisiä yksityiskohtia elinympäristöstämme, niin luonnosta kuin kaupunkimiljööstäkkin.

Kirjan ulkoasusta ja taitosta vastannut Sirpa Blomin tehtävänä on ollut antaa sanoille niiden arvoiset kehukset visuaalisen tulkinnan keinoin.

Jos sanat ja kuvat koskettavat, ne voivat tuoda Sinulle ainutlaatuisen viestin siitä, mikä on elämässäsi tärkeää. Kirja sisältää johtolankoja voimaannuttavien valintoihin ja kohtaamisiin itsekunkin arjessa.

Onnea tutkimusmatkallesi!

Kirjan tilauslomake: www.isonetti.net
Hinta: 32,70 €

ALAN OSAAMISKESKUS ISO 10

Talentia 9.2012 9

LIITE 2

Riitta Pakarisen haastattelu Savon Sanomissa 27.11.2012.

TIISTAINA 27.11.2012

Toimitus: Ritso Löf (esimies)
Katja Heeborg, Anssi Heino, Eeva Lankola, Veera Jääskeläinen
Sähköposti: kulttuuri@savonasanomat.fi, etunimi.sukunimi@savonasanomat.fi
Puh: 017303311

Riitta Pakarisen mukaan sosiaalityö on vaikeutunut viimeisen 10 vuoden aikana. Kirjoittaminen auttaa häntä jaksamaan.

Runot helpottavat rankkaa työtä

Sosiaalityöntekijä: Riitta Pakarinen ei kaunistele ammatinsa arkea.

HEINÄVESI
Vuokko Viljakk

Kun sosiaalityöntekijä Riitta Pakarista kysy, millainen on sosiaalityöntekijän ihannetyöskentely, kuuluu ensin syvä huokaus ja sitten naurahdus.
– Älä kysy nyt, perjäntähtänytä työviikon jälkeen. Tai kysy sittenkin. Ihannetyöskentelyssä ei olisi niin paljon eriaivoa kuin nykyisnän, sanoo.

Pakarinen on työskennellyt pian 27 vuotta Heinäveden kunnan sosiaalityöntekijänä. Heinävedellä on tasan kaksi sosiaalityöntekijää. Lapset ja perheet ovat hänen vastuullaan.

– Kun tekee oikein tulkkaa ja ahdistaa, tuntuu hetken kuin kaikki Heinäveden lapset olisivat harrillani. Olen välillä pettynyt, kiukkuinen ja väsynyt siihen, etteivät asiat sujua suunnitelmien mukaan.
– Kun tekee oikein tulkkaa ja ahdistaa, tuntuu hetken kuin kaikki Heinäveden lapset olisivat harrillani. Olen välillä pettynyt, kiukkuinen ja väsynyt siihen, etteivät asiat sujua suunnitelmien mukaan.

Hän keksi pari vuotta sitten purkaa työpaineita kirjoittamiseen. Työasiat ja sosiaalityöntekijän tunteet muutettiin runoiksi, ja olo alkoi helpottaa.

Pakarinen runo palkittiin kaksi vuotta sitten Sosiaalityöntekijän valokuvakilpailussa kirjoituskilpailussa. – Kaksoispalkinto innosti. Aloin ajatella, että julkaisutun runon saattaisi olla muillekin iloa.

Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus julkaisi viime viikolla *Arvokas arki* -runoja sosiaalityön arjesta -runokirjan.

Kirjassa on 20 Pakarisen runoa. Kirjan graafinen ilme on kuopiolaisen Sirpa Blomin.

Runot pellaavat sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaiden rauhaa. asiat tulevat lähelle, sillä jokainen runo on nimetty ihmisen mukaan.

– Nimet ja tittelit ovat keksittyjä, eikä runoista tunnista ketään. Toivon, että kirja laajentaa kädystyksen työajan sosiaalityöstä. Ihmisillä on alasta edelleen aika kapea kuva.

– Koen välillä vastuun työstäni nujertavaksi. Olen oppinut kirjoittamisesta, etten voi, eikä minun edes tarvitse yrittää pelastaa yksin kaik-

kea. Kirjoittaminen on minulle parasta terapiaa, Pakarinen sanoo.

Lasten huostaanotot ovat kokeneelle sosiaalityöntekijälle edelleen tulkkoja paikkoja.
– Ajat ovat muuttuneet. Nyt painotetaan varhaisista puuttumisista. Päätöksiin tarvitaan valtavasti lausuntoja, selvityksiä ja ties mitä. Joskus peitotaa, että päässä, lasten hyvinvointi, häviää kaiken säällä alle.

– Vanhemmilla on nykyisin hyvin vaihtoehtoja. Heillä on myös mahdollisuus käyttää apunaan lakimiehiä ja julkisuutta. Meidän on otava hiljaa.

Kunnan tunkka talous tuo haastetta työhön.
– Yhtään sijoitusta tai huostaanottoa ei ole jäänyt rahan takia tekemättä Heinävedellä, Pakarinen vakuuttaa.

Lasten sijoitus on kallista. Yksi lapsi maksaa kunnalle useita tuhansia euroja kuussa.
– Samalla rahalla saisi aika paljon tukea suoraan perheelle.

Pienestä kunnasta on Pakarisen mukaan seka etua, että haittaa.
– En hakeudu hanakasti harrastuksiin, missä voisin törmätä asiakkaisiin. Joskus lyhyen ruokakaupassa hyllyjen takana ja tölvän, ettei asiakas huomaa minua. Varsinkin näin oma jaksamistani.

Pakarinen sanoo kuitenkin pääseensä aika vähällä. Häntä on tunkkailtu vain muutamana kerran sanallisesti, eikä kotipuhelinkaan ole soinnut usein, vaikka numero on kaikkien saatavilla.

– Kukaan ei kiiseltä, mutta asiakkaat, kiehtovat perheiden ja elämäntilanteiden oivasta tuesta työssä. Siksi jaksan tehdä tätä.

Susanna koululainen
Näiden tililla syllissä pikkuinen peikka.
Saanut elämän nuhrusella sohvalla.

Herkeillä, jolloin merkitystä vain silloin, että joka kutsuksi rakastavansa.

Riitta Pakarinen runo kirjasta Arvokas arki